

ORIGINAL ARTICLE**Good Governance Model in Iranian Metropolises with an Emphasis on Citizen Participation**

Masood Salim Johari¹, Sedigheh Tootian Esfahani^{2*}, Hajieh Rajabi Farjad³, Hormat Asghari⁴

1. Department of Public Administration, UAE.C., Islamic Azad University, Dubai, United Arab Emirates.

2. Institute of Management, Department of Public Administration, WT.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

3. Institute of Human Resource Management, Department of Human Resource Management, Amin Police University, Tehran, Iran.

4. Institute of Management and economics, Department of Public Administration, SR.C., Islamic Azad University, Tehran, Iran.

***Correspondence**

Sedighe Tootian

Email: tootian.sedighe@wtiau.ac.ir

Receive Date: 08/Feb/2025

Revise Date: 30/Nov/2025

Accept Date: 01/Dec/2025

How to cite

Salim Johari, M., Tootian Esfahani, S., Rajabi Farjad, H., & Asghari, H. (2026). Good Governance Model in Iranian Metropolises with an Emphasis on Citizen Participation. *Urban Ecological Research*, 17(2), 157 -180.

ABSTRACT

The purpose of this research is to present a good governance model for Iranian metropolises with an emphasis on citizen participation. This study is applied in terms of purpose and employs a mixed-method exploratory approach. The statistical population in the qualitative section included academic experts and municipality specialists, while in the quantitative section, it comprised senior managers of Tehran Municipality. In the qualitative phase, 20 individuals were selected using purposive sampling method, and interviews continued until theoretical saturation was achieved. In the quantitative phase, 105 senior managers were selected through stratified random sampling method. Data collection tools in the qualitative section included a systematic review of good governance and citizen participation studies along with semi-structured interviews, while in the quantitative section, a researcher-made questionnaire was utilized. The validity and reliability of the instrument in the qualitative section were assessed using credibility and confirmability criteria. In the quantitative section, validity was determined through expert opinions and confirmatory factor analysis, while reliability was established using Cronbach's alpha coefficient and composite reliability method. Qualitative data were analyzed using meta-synthesis and thematic analysis methods, whereas quantitative data were tested using structural equation modeling. The findings of the qualitative section led to the identification of 12 main components: rule of law, justice, accountability, strategic vision, responsibility, transparency, participation, consensus orientation, social capacity building, economic capacity building, efficiency and effectiveness, and trust centrality. These components were operationalized in the form of a 52-item scale in the quantitative section. The results of structural equation analysis demonstrated that the proposed model has desirable fit indices and all relationships between variables are statistically significant. The findings of this research can provide operational tools and effective solutions for improving urban management performance in Tehran metropolis. Furthermore, this model has the potential to be used in developing participation-oriented urban policies and enhancing the level of good governance in metropolises, offering a comprehensive framework for evaluating and continuously improving urban management performance.

KEYWORDS

Good Governance, Participation, Citizen, Tehran Municipality, Urban Governance.

Copyright © 2026, by the author (s). Published by Payame Noor University, Tehran, Iran.

This is an open access article under the CC BY (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

<https://grup.journals.pnu.ac.ir/>

«مطالعه پژوهشی»

مدل حکمرانی خوب در کلان‌شهرهای ایران با تأکید بر مشارکت شهروندی

مسعود سلیم جوهری^۱، صدیقه طوطیان اصفهانی^{۲*}، حاجیه رجبی فرجاد^۳، حرمت اصغری^۴

چکیده

هدف از این پژوهش، ارائه مدل حکمرانی خوب در کلان‌شهرهای ایران با تأکید بر مشارکت شهروندی است. این مطالعه از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش آمیخته و اکتشافی می‌باشد. جامعه آماری در بخش کیفی شامل خبرگان دانشگاهی و متخصصان شهرداری بود و در بخش کمی، مدیران ارشد شهرداری تهران را در بر می‌گیرد. در مرحله کیفی، با روش نمونه‌گیری هدفمند ۲۰ نفر انتخاب شدند و مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت. در مرحله کمی ۱۰۵ نفر از مدیران ارشد به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها در بخش کیفی شامل مرور نظام‌مند مطالعات حکمرانی خوب و مشارکت شهروندی همراه با مصاحبه نیمه‌ساختاریافته بود، و در بخش کمی از پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده گردید. روایی و پایایی ابزار در بخش کیفی با معیارهای مقبولیت و قابلیت تأیید سنجیده شد، و در بخش کمی روایی با نظر متخصصان و تحلیل عاملی تأییدی، و پایایی با آلفای کرونباخ و روش ترکیبی تعیین گردید. داده‌های کیفی با روش فراترکیب و تحلیل مضمون و داده‌های کمی با تحلیل معادلات ساختاری آزمون شدند. یافته‌های بخش کیفی منجر به شناسایی ۱۲ مؤلفه اصلی شد که عبارت‌اند از: حاکمیت قانون، عدالت، پاسخگویی، بینش راهبردی، مسئولیت‌پذیری، شفافیت، مشارکت، اجماع‌پذیری، ظرفیت‌سازی اجتماعی، ظرفیت‌سازی اقتصادی، کارایی و اثربخشی، و اعتماد محوری. این مؤلفه‌ها در قالب مقیاسی ۵۲ گویه‌ای در بخش کمی عملیاتی شد. نتایج تحلیل معادلات ساختاری نشان داد که مدل پیشنهادی از شاخص‌های برازش مطلوبی برخوردار است و تمامی روابط بین متغیرها معنادار می‌باشند. یافته‌های این تحقیق می‌تواند در کلان‌شهر تهران ابزارهای عملیاتی و راهکارهای مؤثری برای بهبود عملکرد مدیریت شهری فراهم نماید. همچنین این مدل قابلیت استفاده در توسعه سیاست‌های مشارکت‌محور شهری و ارتقای سطح حکمرانی خوب در کلان‌شهرها را دارد و می‌تواند چارچوبی جامع برای ارزیابی و بهبود مستمر عملکرد مدیریت شهری ارائه دهد.

واژه‌های کلیدی

حکمرانی خوب، مشارکت، شهروند، شهرداری تهران، حکمرانی شهری.

۱. گروه مدیریت دولتی، واحد امارات، دانشگاه آزاد اسلامی، دب، امارات متحده عربی
۲. دانشکده مدیریت، گروه مدیریت دولتی، واحد تهران غرب، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران
۳. دانشکده منابع سازمانی، گروه مدیریت منابع انسانی، دانشگاه علوم انتظامی امین، تهران، ایران
۴. دانشکده مدیریت و اقتصاد، گروه مدیریت دولتی، واحد علوم و تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

*نویسنده مسئول: صدیقه طوطیان

ایرانامه: tootian.sedighe@wtiau.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۱۱/۲۰

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۹/۰۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۰

استناد به این مطالعه:

سلیم جوهری، مسعود؛ طوطیان اصفهانی، صدیقه؛ رجبی فرجاد، حاجیه و اصغری، حرمت (۱۴۰۵). مدل حکمرانی خوب در کلان‌شهرهای ایران با تأکید بر مشارکت شهروندی. فصلنامه علمی پژوهش‌های بوم‌شناسی شهری، ۱۷(۲)، ۱۸۰-۱۵۷.

مقدمه

در دهه‌های اخیر، مفهوم حکمرانی خوب شهری به‌عنوان پارادایمی نوین در عرصه مدیریت و توسعه شهری، توجه فزاینده‌ای را در محافل علمی و اجرایی به خود جلب کرده است. حکمرانی خوب مفهومی است که توسط سازمان‌های بین‌المللی در اواخر دهه ۱۹۸۰ وارد ادبیات توسعه شده و براساس معیارهای خاص، حکمرانی را حاصل تعامل و ارتباط متقابل دولت و کنشگران جامعه مدنی جهت نیل به توسعه در هر کشوری می‌داند (محمودی و همکاران، ۱۴۰۱). حکمرانی به‌تمامی فرایندهای حکمرانی اشاره دارد، خواه توسط دولت، بازار یا شبکه انجام شود، خواه بر خانواده، قبیله، سازمان رسمی یا غیررسمی، یا یک قلمرو اعمال گردد و خواه از طریق قوانین، هنجارها، قدرت یا زبان اجرا شود. حکمرانی با دولت تفاوت دارد، زیرا کمتر بر دولت و نهادهای آن تمرکز می‌کند و بیشتر به رویه‌ها و فعالیت‌های اجتماعی توجه دارد (Bevir, 2012).

با توجه به این گستردگی و پیچیدگی، ضرورت نیاز به یک ابزار سنجش جامع و معتبر برای مطالعه و ارزیابی حکمرانی در کشورهای مختلف احساس می‌شود. عدم کامیابی برخی کشورها در انجام وظیفه‌های حاکمیتی خود و نبود دولت کارآمد سبب پیدایش اندیشه حکمرانی خوب شده است. حکمرانی خوب از راه‌های کم کردن میزان اختلاف‌های سیاسی و حداکثر ساختن سطح سیاست‌های مطلوب می‌تواند در بهبود فضای کسب‌وکار و به تبع آن ارتقای رشد اقتصادی مؤثر واقع شود. بهبود شاخص حکمرانی خوب، دو سازوکار رقابت و پاسخگویی را به‌عنوان سازوکارهای مؤثر در بهبود حکمرانی معرفی می‌کند (یگانگی و بیگلی، ۱۳۹۹).

در واقع حکمرانی خوب دستیابی مشارکت سه نهاد، دولت جامعه مدنی و بخش خصوصی که هر سه آن‌ها برای توسعه انسان پایدار الزامی است هریک از سه بخش حکمرانی خوب وظایف مشخصی را بر عهده دارند. از جمله وظایف دولت عبارت‌اند از: برقراری حاکمیت، قانون، تنظیم استانداردهای اقتصادی و اجتماعی، توسعه زیرساخت‌های اجتماعی و فیزیکی برقراری عدالت و تأمین حمایت اجتماعی باشد. همچنین وظایف جامعه مدنی شامل سازمان‌دهی و آموزش جوامع محلی، بسیج شهروندان برای مشارکت در زندگی اجتماعی و اقتصادی تسهیل نمودن تعاملات سیاسی و اجتماعی و کارکردهای نظارتی است و بخش خصوصی موظف به ایجاد اشتغال و درآمد تولید و تجارت توسعه منابع انسانی و ارائه خدمات تعیین و ارتقای دائمی استانداردهای شرکتی است (جزینی درچه و همکاران، ۱۴۰۱).

دولت‌ها به دنبال افزایش همراهی بیشتر مردم با سیاست‌های خود و افزایش سرمایه اجتماعی هستند. بررسی‌ها نشان می‌دهد

یکی از مهم‌ترین راهکارهای افزایش سرمایه اجتماعی و کاهش آسیب‌های اجتماعی افزایش مشارکت مردم در سیاست‌گذاری، تنظیم‌گری اجرا و نظارت است (میرباقری و عبدی، ۱۴۰۱).

مشارکت شهروندان به‌عنوان بخشی از فعالیت‌های حکومت محلی، باید به‌عنوان مسئله‌ای گسترده‌تر در نظام حکمرانی در نظر گرفته شود. علاوه بر این، یک نظام مشارکت مؤثر مستلزم بازاندیشی بنیادی در مورد آرمان‌ها و ظرفیت‌های اجرایی در سطح محلی است. این بدان معنا است که راه‌حل‌های اداری باید مشارکت شهروندان را در نظام اداری نهادینه کنند، نه اینکه تنها به ابزارها و فرایندهای منفرد توجه نمایند (Kurkela, 2024).

نظام‌های حکمرانی در سراسر جهان همواره با چالش‌های متعددی مواجه هستند. محدودیت منابع، گستردگی جغرافیایی و پیچیدگی‌های اجتماعی مانند تنوع قومیتی، از جمله مواردی هستند که سبب شده‌اند این نظام‌ها در مسیر برنامه‌ریزی و تحقق اهداف خود دچار مشکل شوند (میرباقری و عبدی، ۱۴۰۱). در این میان، چالش‌های حوزه شهری، به‌خصوص در کلان‌شهرها، اهمیت ویژه‌ای دارند. سیستم حاکمیتی و مدیریت شهری با هر توانی، بدون مشارکت شهروندان ناکارآمد و ناتوان است. در عصری که شاهد رشد شتابان جمعیت و پیچیده‌تر شدن شهرها هستیم، اعمال حاکمیت یک‌سویه یا اکتفا به نقش‌آفرینی کارگزاران حکومتی برای مدیریت جامعه شهری امروز، دیگر کفایت نمی‌کند. فقدان مشارکت مؤثر شهروندان می‌تواند به کاهش کارایی طرح‌های شهری و تضعیف حس تعلق به محیط منجر شود (پروانه، ۱۴۰۴). حس تعلق شهری، به‌عنوان یکی از مفاهیم کلیدی در حکمرانی، می‌تواند محور توسعه و بهبود کیفیت زندگی قرار گیرد. برنامه‌های شهری که به تقویت این حس می‌پردازند، نه تنها تعاملات اجتماعی را افزایش می‌دهند، بلکه به توسعه پایدار، کاهش نابرابری‌ها و بهبود اعتماد عمومی نیز کمک می‌کنند. از این رو، طراحی و اجرای سیاست‌هایی که بر ارزش‌ها و نیازهای شهروندان متمرکز باشند، اهمیت ویژه‌ای دارد (خزائی و حسینی، ۱۴۰۳).

چگونگی مواجهه مدیریت شهری تهران با چالش‌ها و نحوه پاسخگویی به آن‌ها، عاملی کلیدی در میزان کارآمدی این نهاد برای هدایت توسعه پایدار و ارتقای کیفیت زندگی شهروندان است. اگرچه شهرداری تهران در دهه‌های اخیر برای جلب مشارکت شهروندان تلاش‌هایی کرده است، اما این اقدامات توانسته‌اند در چارچوبی نظام‌مند، ساختار سیاست‌گذاری کلان در شهر تهران را تحت تأثیر قرار دهند. با بررسی ادبیات مختلف در حوزه حکمرانی و مشارکت هر کدام از آن‌ها به صورت جداگانه مطالعاتی وجود داشت. ولی مدل ترکیبی بومی مبتنی بر حکمرانی خوب با تأکید بر مشارکت شهروندی وجود ندارد، لذا این پژوهش با هدف ارائه مدلی برای

بحران و تا توسعه پایدار بازمی‌گردد. این مفهوم در دو گزارش بعدی بانک جهانی به صورت دقیق‌تر و شفاف‌تر تبیین شد. اگرچه اصطلاح حکمروایی در دهه (۱۹۹۰)، برای اشاره به تغییر الگوهای حاکمیتی و حرکت در جهت دولت حداقلی در نئولیبرالیسم به شکلی فراگیر مورد استفاده قرار گرفت، حکمروایی در سطوح محلی با مشخصه‌هایی مانند کم‌رنگ شدن مرز بین مردم و دولت، افزایش شبکه‌های ارتباطی نقش فزاینده افراد جامعه در کنار دولت محلی در جهت دستیابی به اهداف عام‌المنفعه تعریف می‌گردد (قلندریان و سلطانی، ۱۴۰۱).

جوهره حکمروایی وجود روابط متعامل بین و درون حکومت و نیروهای غیر حکومتی است. حکمروایی در معنای تلویحی به معنی اقدام مشترک و بنابراین وجود اهداف مشترک، چارچوب‌های ارزشی و قواعد مشترک، تعامل پیوسته برای دستیابی به منفعت جمعی است که از طریق انجام اقدام‌های انفرادی قابل‌دستیابی نیست. حکمروایی به روابط بین دولت و جامعه مدنی، حاکمان و حکومت شوندگان، مدیریت و حکومت مربوط است (Bolvi, 2021).

مفهوم حکمرانی خوب

حکمرانی خوب عبارت است از: فرایند تدوین و اجرای خط‌مشی‌های عمومی در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و فرهنگی با مشارکت سازمان‌های جامعه مدنی و با رعایت اصول شفافیت، پاسخگویی و اثربخشی به‌گونه‌ای که ضمن برآوردن نیازهای اساسی جامعه، به تحقق عدالت، امنیت و توسعه پایدار منابع انسانی و محیط‌زیست منجر شود (Lockwood, 2010). به‌طور خلاصه حکمرانی خوب به فرایند مدیریت عمومی اطلاق می‌شود که منافع عمومی را به حداکثر می‌رساند. یکی از ویژگی‌های اساسی این است که نوعی مدیریت مشارکتی زندگی عمومی است که هم توسط دولت و هم توسط شهروندان انجام می‌شود و یک مدیریت جدید است. رابطه بین دولت سیاسی و جامعه مدنی و همچنین وضعیت مطلوب این دو است (Gaghman, 2020). برخی محققان بر این باورند که حکمرانی خوب اساساً مدیریت فرایند بودجه‌ریزی است و در جایی که بودجه به‌خوبی تهیه و تنظیم، تصویب، اجرا و کنترل نشود، اهداف حکمرانی محقق نخواهد شد. بودجه‌ریزی خوب در شهرداری‌ها خواست نهادهای دولتی برای اداره تخصیص منابع است، سیستم بودجه‌ریزی که تحت حاکمیت قانون کار می‌کند، دارای یک سیستم حسابداری است که منسجم است و سیستم حسابرسی که کیفیت دستگاه‌های مالی و اطلاعاتی را تضمین می‌کند. علاوه‌بر همه این‌ها باید دارای منابع و دارایی‌های مالی باشد که به صورت شفاف و پاسخگو اداره می‌شود و در راستای منافع کلان و ملی سمت و سوق پیدا می‌کند (Osisioma, 2013).

حکمرانی خوب با تأکید بر مشارکت شهروندی در کلان‌شهرهای ایران است. از این‌رو، پرسش اصلی پژوهش چنین مطرح می‌شود: مدل حکمرانی خوب در کلان‌شهرهای ایران با تأکید بر مشارکت شهروندی چیست؟

مبانی نظری

چارچوب نظری

مفهوم حکومت و حکمرانی

حکومت مجموعه‌ای از نهادهای رسمی و حقوقی با قدرت قانونی است؛ اما حکمرانی فرایندی نظام‌مند و به هم پیوسته است که هم حکومت و هم اجتماع را در برمی‌گیرد. حکومت شهری مبین رویکرد سستی به اداره شهرها و مدیریت شهری و کلان‌شهری است و بیشتر به مناسبات حکومت مرکزی با شهرداری‌ها و سازمان‌های رسمی و حکومتی پرداخته و بر روابط عمومی بین آن‌ها تأکید دارد (برادران خانیان و همکاران، ۱۴۰۳).

مفهوم حکمرانی و حکمروایی

حکمرانی در لغت به معنای حکومت و فرمانروایی است که اصطلاح یونانی مذکور ریشه لغت Gubenare در قرون وسطی بوده که بر همان مفاهیم هدایت کردن قانون‌گذاری یا راندن دلالت می‌کند. برنامه توسعه ملل متحد حکمرانی را اعمال اختیار اقتصادی، سیاسی و اداری در تمام سطوح جهت اداره امور کشور می‌داند که شامل سازوکارها، فرایندها و نهادهایی است که توسط آن شهروندان و گروه‌ها منافع خود را تأمین می‌کنند، تعهدات خود را اجرا می‌کنند و حقوق قانونی خود را مطالبه می‌کنند (نبویان و همکاران، ۱۴۰۰). حکمرانی ایده‌ای است که از مدت‌ها قبل مورد توجه مجامع دانشگاهی و ذی‌نفعان آن قرار گرفته است، نکته اصلی این مفهوم اطمینان از ورود گروه‌های مختلف در فرایند تصمیم‌گیری و مشارکت است (نعمت‌الهی و همکاران، ۱۴۰۱).

حکمرانی به یکی از مفاهیم کلیدی در کشورهای توسعه‌یافته و در حال توسعه تبدیل شده است. به همین دلیل، بسیاری از کشورهای جهان در حال تلاش برای دستیابی به حکمرانی خوب و اجرا بر مبنای اصول معتبر حکمرانی هستند تا بتوانند به رشد و توسعه اقتصادی پایدار دست یابند (Gaghman, 2020). حکمروایی در بیان ساده فرایندی از تصمیم‌سازی و روندی است که تصمیم‌ها در آن به اجرا در می‌آیند؛ بنابراین می‌توان آن را به قدمت تمدن بشری دانست. اما این مفهوم به‌طور خاص برگرفته از پژوهش‌های بانک جهانی به‌عنوان نوعی پارادایم توسعه هنجاری است.

اولین روایت بانک جهانی (۱۹۸۹)، از حکمروایی خوب به مطالعه پژوهش پیرامون - مناطق جنوبی صحرای بزرگ آفریقا از

رابطه بین حاکمان و شهروندان نیز در این مفهوم می‌گنجد (Gisselquist, 2012).

کمیسیون اقتصادی و اجتماعی سازمان ملل برای آسیا و اقیانوسیه^۱، حکمرانی خوب را با ۸ ویژگی اصلی عنوان کرده که شامل: مشارکتی بودن^۲، مبتنی بر اجماع، پاسخگو، شفاف، مسئول بودن، عادلانه و فراگیر، مؤثر و کارآمد، مطابق با قانون می‌باشد (Skoep, 1999). در برنامه توسعه سازمان ملل متحد، حکمرانی خوب به نحوه حکمرانی‌ای اطلاق می‌شود که توانمند، پاسخگو، فراگیر و شفاف باشد. تمامی کشورها، چه توسعه‌یافته و چه در حال توسعه، باید به‌طور مداوم برای بهبود حکمرانی تلاش کنند. حکمرانی خوب، مستلزم مشارکت سیاسی معنادار و فراگیر است. بهبود حکمرانی باید به معنای آن باشد که افراد بیشتری فرصت تأثیرگذاری بر تصمیماتی را داشته باشند که زندگی آن‌ها را شکل می‌دهد (Gisselquist, 2012).

به‌طور خلاصه حکمرانی خوب به فرایند اداره امور عمومی اشاره دارد که حداکثر منافع عمومی را تأمین می‌کند. یکی از ویژگی‌های اساسی آن، مدیریت مشارکتی امور عمومی است که هم توسط دولت و هم توسط شهروندان انجام می‌شود. این مفهوم بیانگر شکل جدیدی از رابطه بین دولت سیاسی و جامعه مدنی و همچنین وضعیت بهینه این دو است. کیپینگ^۳ تمام دیدگاه‌های مربوط به حکمرانی خوب را در ۶ اصل بیان کرده (Keping, 2018). سازوکارهای حکمرانی خوب عبارت‌اند از: نهادهای شفاف و دموکراتیک، خدمات عمومی کارآمد و مؤثر (Dhaoui, 2019). و همچنین مادو^۴ اصول حکمرانی خوب جهت دستیابی به توسعه پایدار را در ۸ اصل اشاره کرده است (Ramzy, 2019) که در ادامه این ویژگی‌ها براساس نظرات به‌تفصیل توضیح داده خواهد شد:

مشارکت: مشارکت مستقیم و غیرمستقیم از همه طرف‌ها برای حکمرانی خوب ضروری است. این مشارکت با آزادی و همچنین با تشکیل انجمن‌ها از طریق آزادی بیان تسهیل می‌شود (Ramzy, 2019).

حاکمیت قانون: چارچوب عادلانه و قانونی تعهد به حاکمیت قانون است که عدالت را تضمین می‌کند. اجرای قانون پلیس فاسد و سیستم قضایی عادلانه برای حاکمیت قانون ضروری است (Ramzy, 2019). حاکمیت قانون اساساً به این معنی است که قانون، اصل عالی در اداره سیاسی عمومی است که باید توسط همه

صندوق بین‌المللی پول، حکمرانی خوب را برای کشورها در تمام مراحل توسعه مهم اعلام کرده است. این صندوق و بانک جهانی، راه‌های محدودتری برای اجرای اصولی مانند مشارکت و مالکیت پیدا کرده‌اند تا حمایت و تعهد شهروندان و دولت‌ها نسبت به برنامه‌های صندوق و بانک را افزایش دهند. راه‌حل این است که مشارکت فعال سیاست‌گذاران محلی و شهروندان باید در برنامه‌ریزی و طراحی سیاست‌ها و برنامه‌ها مطالبه شود، زیرا این امر تعهد و اقدام محلی در اجرا و حفظ آن‌ها را تضمین می‌کند (Woods, 2000).

برخی از دانشمندان علوم اجتماعی معتقدند که سیاست‌های توسعه‌ای اولیه بانک جهانی، مشکلاتی را که کشورهای شکست‌خورده با آن‌ها مواجه هستند، تشدید کرده است. از آنجا که این کشورها به دلیل ضعف ساختاری قادر به اجرای مؤثر سیاست‌های خود نیستند، سیاست‌هایی که به کاهش قدرت دولت، ترویج تمرکززدایی و تقویت کنشگران اجتماعی می‌پردازند، نتیجه‌ای معکوس دارند. این دیدگاه بر ضرورت تقویت نهادهای دولتی و افزایش ظرفیت دولت تأکید دارد. هدف اصلی، بهبود توانایی دولت در نظارت، تنظیم مقررات و هدایت شبکه‌های کنشگرانی است که در فرایند توسعه نقش دارند. از جمله سیاست‌های مشخص در این راستا می‌توان به آموزش و توانمندسازی کارکنان بخش عمومی، ایجاد سیستم‌های مدیریتی و ارتقای شبکه‌های ارتباطی میان ذی‌نفعان مرتبط اشاره کرد (Bevir, 2012).

فرایندهای حکمرانی به مواردی اشاره دارد که کیفیت مشارکت لازم برای اطمینان از این‌که اولویت‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی مبتنی بر اجماع گسترده در جامعه است و صدای طردشدگان، فقیرترین و آسیب‌پذیرترین افراد در تصمیم‌گیری شنیده می‌شود. نتایج حکمرانی خوب می‌تواند این موارد باشد: جوامع صلح‌آمیز، باثبات و انعطاف‌پذیر که در آن خدمات ارائه می‌شود و نیازهای جوامع را منعکس می‌کند، از جمله صدای آسیب‌پذیرترین و به حاشیه‌رفته‌ترین افراد (Dhaoui, 2019).

ویژگی‌های حکمرانی خوب

سازمان همکاری و توسعه اقتصادی بر عناصر اساسی حکمرانی خوب تأکید دارد که شامل: پاسخگویی، شفافیت، کارایی و اثربخشی، پاسخگویی به تغییرات، آینده‌نگری، حاکمیت قانون می‌باشد (Gisselquist, 2012). این سازمان حکمرانی را به‌عنوان استفاده از قدرت سیاسی و اعمال کنترل در یک جامعه در ارتباط با مدیریت منابع آن برای توسعه اجتماعی و اقتصادی تعریف می‌کند. این مفهوم شامل نقش مقام‌های دولتی در ایجاد محیطی است که در آن فعالان اقتصادی فعالیت می‌کنند، تعیین نحوه توزیع منافع و همچنین ماهیت

1. United Nations Economic and Social Commission for Asia and the Pacific (ESCAP)

2. Participatory

3. Keping

4. Madhu

بالتر باشد، اثربخشی آن نیز بالاتر است مدیریت خواهد بود (Gaghman, 2020).

مسئولیت‌پذیری: به معنای مسئول دانستن هر فرد برای رفتار خود است. در مدیریت دولتی، به‌ویژه به وظایف مربوط به یک موقعیت یا نهاد معین و تعهدات مربوط به آن اشاره دارد. پاسخگویی به این معنا است که مدیران و نهادهای اداری باید وظایف و تعهدات خود را انجام دهند. از سمت‌هایی که دارند. اگر آن‌ها وظایف محدود شده خود را انجام ندهند، یا اگر این کار را به شیوه‌ای نامناسب انجام دهند، رفتار آن‌ها به‌منزله کوتاهی در انجام وظیفه یا عدم پاسخگویی است (Gaghman, 2020).

ویژگی حکمرانی خوب شهری: براساس تعاریف ارائه شده، حکمرانی خوب شهری دارای اصول کل‌نگری، انعطاف‌پذیری، وابستگی متقابل، خاص بودن، صداقت مالی، انسجام، مشارکت و رقابت‌پذیری است (سازمان توسعه و همکاری اقتصادی^۱، ۱۹۹۹) در عین حال، برنامه اسکان بشر سازمان ملل متحد در سال ۲۰۰۴ پنج شاخص کلیدی اثربخشی، انصاف، مشارکت، پاسخگویی و امنیت را برای ارزیابی حکمرانی خوب شهری معرفی کرده است که هرکدام از این شاخص‌ها دارای معیارهای متعددی هستند.

طبق تحلیل‌های لانگ^۲ (۲۰۱۰)، ویژگی‌های حکمرانی خوب شهری شامل پایداری، حق و اختیار تصمیم‌گیری، برابری، کارآمدی و اثربخشی، شفافیت و پاسخگویی، شهروندی و التزام مدنی، امنیت و برنامه‌ریزی راهبردی است. این اصول و هنجارها به‌صورت متقابل با یکدیگر وابسته هستند و یکدیگر را تقویت می‌کنند. براساس این دیدگاه، کارآمدی شامل اصول اثربخشی و حق تصمیم‌گیری، عدالت شامل پایداری و برابری جنسیتی و بین‌نسلی و پاسخگویی شامل اصول شفافیت، حاکمیت قانون و مسئولیت‌پذیری نهادهای شهری نسبت به نیازهای شهروندان است. مشارکت نیز شامل اصول شهروندی، اجماع‌محوری و مشارکت مدنی است و امنیت شامل حل منازعه، امنیت انسانی و سلامت محیطی است (برنامه اسکان بشر سازمان ملل متحد، ۲۰۰۴).

حکمرانی خوب شهری براساس مشارکت فعال شهروندان به‌عنوان یکی از شاخص‌های اصلی عملکرد شهری استوار است. این مشارکت نه‌تنها شاخصی برای ارزیابی موفقیت حکمرانی است، بلکه ابزاری کلیدی برای تقویت فرهنگ مشارکت مدنی به شمار می‌رود. ازاین‌رو شهروندان باید از طریق کانال‌های شفاف و مؤثر در تصمیم‌گیری‌های شهری دخیل شوند تا به توسعه پایدار دست یابند. این امر نیازمند تقویت بسترهای مشارکت عمومی و ایجاد حس تعلق

مقام‌های دولتی و شهروندان، که همه باید در برابر قانون باشند، رعایت شود. حاکمیت قانون یکی از الزامات اساسی حکمرانی خوب است که بدون یک نظام حقوقی سالم، احترام به قانون یا نظم اجتماعی مبتنی بر قانون غیرممکن است (Keping, 2018).

شفافیت: کسانی که تحت تأثیر چنین تصمیمی قرار می‌گیرند به اطلاعات کامل در مورد فرایند تصمیم‌گیری و توجیه این تصمیم‌ها نیاز دارند. در دسترس بودن اطلاعات برای کسانی که تحت تأثیر قرار خواهند گرفت، برای اطمینان از شفافیت ضروری است. باید اطلاعات کافی به دور از ابهام در اختیار رسانه‌ها قرار گیرد. شفافیت به اطلاع‌رسانی سیاسی اشاره دارد (Ramzy, 2019). شفافیت به اطلاع‌رسانی سیاسی اشاره دارد. همه شهروندان حق دریافت اطلاعات در مورد سیاست‌های دولت را دارند که به منافع خود مربوط می‌شود، از جمله فعالیت‌های قانون‌گذاری، سیاست‌گذاری، مقررات قانونی، اجرای سیاست‌ها، بودجه اداری، هزینه‌های عمومی و سایر اطلاعات سیاسی مرتبط. هر چه میزان شفافیت بیشتر باشد، سطح حکمرانی خوب بالاتر خواهد بود (Gaghman, 2020).

پاسخگویی: به دست آوردن پاسخ در یک چارچوب زمانی معقول به همه ذی‌نفعان برای حکمرانی خوب ضروری است (Ramzy, 2019). به‌طور خلاصه نهادهای سازمان‌ها در برابر کسانی که تحت تأثیر تصمیماتشان هستند، پاسخگو هستند. این پاسخگویی بدون شفافیت و حاکمیت قانون چیزی نیست (Gaghman, 2020).

مشروعیت: به حالت یا کیفیتی اطلاق می‌شود که نظم و اقتدار اجتماعی داوطلبانه به رسمیت شناخته شده و مورد اطاعت قرار می‌گیرد. هرچه میزان مشروعیت بالاتر باشد، سطح حکمرانی خوب بالاتر خواهد بود. رویکرد اصلی برای دستیابی و بهبود مشروعیت، به حداکثر رساندن اجماع و هویت سیاسی مشترک بین شهروندان است (Keping, 2018).

اجماع‌گرا: در بافت تاریخی و فرهنگی، اجماع گسترده برای تعیین اولویت‌ها در بین ذی‌نفعان مختلف جامعه ضروری است (Ramzy, 2019).

برابری و فراگیری: هر نوع تبعیض یا احساس طرد شدن از فعالیت‌های جامعه تضمین‌کننده حکمرانی خوب نخواهد بود. همه گروه‌های جامعه باید فرصت یادگیری، بهبود و اقدام برای توسعه رفاه خود را داشته باشند (Gaghman, 2020).

اثربخشی و کارایی: اثربخشی عمدتاً به کارایی مدیریت اشاره دارد. دو معنای اساسی دارد: ساختار اداری منطقی، رویه‌های اداری طراحی شده علمی و فعالیت‌های اداری انعطاف‌پذیر و هزینه‌های اداری را به حداقل رساندن. هر چه سطح حکمرانی خوب

1. Organization for Economic Co-operation and Development (OECD)

2. Lang

به همراه داشته مجموعه رفتارهای اجتماعی همگرا و سازنده بسط‌ساز ایجاد و توسعه سرمایه اجتماعی شهرها می‌باشد. از مهم‌ترین رویکردهای، توسعه توجه به سرمایه‌های اجتماعی و تقویت شاخص‌های آن در توسعه کشور است و با توجه به اهمیت محوری سرمایه اجتماعی در بسط و تحکیم توسعه لازم است تا سیاست‌گذاران شناخت کاملی از کم و کیف سرمایه اجتماعی در اختیار داشته باشند (رحمتی و محمدی، ۱۴۰۳).

طی دهه‌های گذشته شهروندان در بیشتر کشورهای پیشرفته در فراگرد خط‌مشی‌گذاری ورود پیدا کرده‌اند و دولت‌ها نیز با در پیش گرفتن رویکرد مشارکتی از مردم در حوزه‌های مختلف حکمرانی و به‌ویژه در نظام بودجه‌ریزی مشورت گرفته‌اند (Michels, 2010). مشارکت انواع و شیوه‌های گوناگونی دارد که نشأت گرفته از دیدگاه‌های متعدد در این زمینه است. در یک طبقه‌بندی مشارکت را می‌توان به انواع زیر و در جدول ۱، دسته‌بندی کرد (محمدزاده و همکاران، ۱۴۰۰):

- مشارکت از نظر طبقه دخالت مردم و تأثیر مردم در میزان مشارکت اساسی و مشارکت حاشیه‌ای.
- مشارکت از جنبه سطوح اجرایی مشارکت محلی مشارکت منطقه‌ای مشارکت ملی و مشارکت بین‌المللی.
- مشارکت از جنبه موضوع مشارکت فرهنگی مشارکت اجتماعی مشارکت سیاسی و مشارکت اقتصادی.
- مشارکت از جنبه انگیزه ایجاد مشارکت درون‌زا و مشارکت برون‌زا.
- مشارکت از جنبه چگونگی دخالت مردم و تأثیرگذاری مردم در امور مربوط به خویش مشارکت مستقیم و مشارکت غیرمستقیم.

در نهایت، تقویت این ارتباطات و بهره‌گیری از فناوری‌های جدید، منجر به بهبود کیفیت حکمرانی و افزایش رضایت شهروندان از سیاست‌های اتخاذ شده می‌شود. تمامی شهروندان بایستی مستقیم یا از طریق نهادهای میانجی در فرایند تصمیم‌گیری شرکت داشته باشند که چنین مشارکتی بر مبنای آزادی بیان و آزادی انجمن‌ها صورت می‌گیرد (خسروی‌پور و همکاران، ۱۴۰۱). استقرار نظام حکمرانی خوب شهری به دلیل چالش‌های فزاینده‌ای که کلان‌شهرهای جهان با آن روبرو هستند، یک ضرورت انکارناپذیر است. از جمله این چالش‌ها می‌توان به مدیریت پیچیده امور شهری، رشد جمعیت، توسعه پایدار و افزایش تقاضا برای شفافیت و پاسخگویی در مدیریت شهری اشاره کرد. حکمرانی خوب شهری، چارچوبی است که با مشارکت فعال و مؤثر دولت، شهروندان و نهادهای خصوصی به‌صورت افقی و فرابخشی، فرایند تصمیم‌گیری و اجرای سیاست‌ها را تسهیل می‌کند. در این رویکرد، محوریت با شهروندان و توسعه عادلانه و مردم‌سالارانه است که باعث می‌شود تمامی ذی‌نفعان در فرایند اداره امور شهری به‌طور مؤثر و برابر مشارکت داشته باشند (سازمان توسعه و همکاری اقتصادی، ۱۹۹۹).

مفهوم مشارکت شهروندی: مشارکت شهروندان در مدیریت شهری می‌تواند در تأمین منابع اقتصادی، کاهش هزینه خدمات افزایش انسجام اجتماعی، کاهش آسیب‌ها و تنش‌های ناشی از زندگی شهری و رضایت شهروندان مؤثر باشد. ایجاد پل ارتباطی بین شهروندان و مدیران شهری می‌تواند زمینه مشاوره و همفکری عمومی را در برنامه‌ریزی و مدیریت شهر فراهم آورد (میرزایی و محمدزاده، ۱۳۹۲). توسعه شهرها بستر رشد رفتارهای انسانی و اجتماعی فراوان و بازتولید پیچیدگی‌های رفتاری شهروندی را با خود

جدول ۱. انواع مشارکت

ویژگی‌ها	انواع مشارکت
یاری‌دهنده و یاری‌گیرنده یکدیگر را می‌شناسند. هر دو طرف ذی‌نفع هستند. انتظار کمک متقابل وجود دارد. بنیاد هم‌یاری درون‌گروهی بر حسن تفاهم و صمیمیت بنا نهاده شده است.	مشارکت دوسویه هم‌یاری
از یاری شونده انتظار کمک متقابل وجود ندارد. بخشش خیرخواهی و عواطف مذهبی پررنگ است. مشارکت اجباری در مقابل مشارکت داوطلبانه است. در مشارکت اجباری قدرت خلافت ابتکار و ابداع کاهش می‌یابد.	مشارکت برون‌سویه (دگریاری) مشارکت اجباری
این نوع مشارکت در جوامع مدنی وجود دارد. انگیزه افراد از مشارکت سود فردی است. مشارکت به‌عنوان هدف و وسیله موضوعیت دارد. مشارکت یکی از نیازهای اساسی بشر است.	مشارکت براساس تقسیم کار مشارکت ابزاری
دعوت از افراد برای مشارکت در اخذ تصمیم	مشارکت مشورتی

شکوفایی کشور شود. بررسی اندیشه مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) نشان می‌دهد که مردمی سازی کارکردهای دولت از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است و می‌تواند دستاوردهای متعددی را برای نظام اسلامی به ارمغان آورد. براساس یافته‌های این مطالعه مردمی‌سازی کارکردهای دولت در قالب پنج سطح کارکرد ارتباطی (برقراری ارتباط صادقانه و واقع‌بینانه میان دولت و مردم، شنیدن صدای مردم و پاسخگویی به آن‌ها با صبر و تحمل اجرایی اجرای عادلانه قوانین و مقررات مبارزه با فساد اداری و محقق ساختن عدالت اجتماعی) آموزشی آموزش و ترویج ارزش‌های اسلامی و انقلابی در میان مردم) اقتصادی (توجه به معیشت و رفاه عمومی مردم و تلاش برای تأمین نیازهای اساسی آنان) و مشارکتی (ایجاد زمینه و فرصت‌های مناسب برای مشارکت مردم در امور مختلف اجتماعی، سیاسی و اقتصادی) تحقق می‌یابد (فرهمندیا و همکاران، ۱۴۰۳).

پیشینه‌های پژوهش

عاقربان و همکاران (۱۴۰۳)، مطالعه‌ای با عنوان «ارائه الگوی حکمروایی شهری مبتنی بر مشارکت شهروندان» انجام دادند. در این مطالعه مضامین به شیوه نظام‌مند و براساس روندی معین، به مضامین پایه (۵۵)، سازمان‌دهنده (۱۵) و فراگیر (۵) شبکه‌سازی شدند. نتایج بررسی روایی الگوی تدوین شده نشان داد درصد توافق به دست آمده برابر با ۸۰ درصد و نشان‌دهنده روایی پذیرفتنی (بالتر از ۶۰ درصد) است. همچنین نتایج فازی‌سازی دیدگاه پانل متخصصان، درباره پایایی و ارزش هریک از مضامین در مدل مشارکتی نشان داد که تمامی مضمون‌ها، توانسته‌اند اجماع پانل متخصصان را کسب کنند. در نهایت یک مدل حلزونی - فراکتالی برای درجه‌های مختلف مشارکت شهروندی در حکمروایی شهری ارائه شد که به ترتیب شامل شهروند، شهربان، شهراوند، شهریار و شهردار است. میرباقری و همکاران (۱۴۰۱)، در گزارشی به مفهوم شناسی حکمرانی مشارکتی و ضرورت پرداختن به این رویکرد، پرداختند. براساس یافته‌های این گزارش مهم‌ترین دلایلی که ضرورت پرداختن به این رویکرد را در کشور نشان می‌دهد عبارت‌اند از: تعارضات اجتماعی (حکومت‌گریزی)؛ پیچیدگی مسائل حکمرانی و اثرگذاری عوامل متعدد، ضعف فرهنگ مشارکت در جامعه، سوگیری‌های شناختی و تورش‌های رفتاری، محدودیت منابع و در نظر نگرفتن تأثیر مبانی فکری و نظام ارزشی مردم. همچنین در بررسی‌های انجام شده در این گزارش مشخص شد که مشکلات عمده در مسیر پیاده‌سازی رویکرد حکمرانی در کشور نیز شامل این موارد هستند: تفرقه،

رویه بیشتر برنامه‌ریزی‌ها و طرح‌های شهری که در جهان به صورت طرح‌های جامع تهیه می‌شود متفاوت است؛ به گونه‌ای که از مهم‌ترین تغییراتی که در روند تهیه و اجرای این طرح‌ها به وجود

آمده، نقشی است که به مشارکت مردم در این طرح‌ها داده می‌شود. با توجه به نقشی که مشارکت مردمی در روند تهیه و اجرای طرح‌های شهری دارد، باید روند تهیه و اجرای طرح‌های شهری در ایران نیز تغییر یابد و از مهم‌ترین تغییراتی که باید در این طرح‌ها داده شود، اهمیت دادن به مشارکت مردم است. بنابراین مشارکت در مدیریت شهری شهرها، بسیار اهمیت دارد، زیرا رفاه و آسایش شهروندان باید هدف اصلی مدیریت شهری باشد و شهروندان زمانی که در این مدیریت مشارکت داشته باشند، نیازها بهتر برآورده می‌شود (زیاری و همکاران، ۱۳۹۲).

رشد فزاینده ابعاد شهرنشینی و پیچیدگی ماهیت مسائل شهری موجب شده است که مدیران و برنامه‌ریزان بیش از هر زمان دیگر به سطوح پایین‌تر و ابعاد ملموس زندگی شهروندان تأکید و توجه کنند. بر این اساس امروزه یکی از ارکان اساسی برنامه‌ریزی در دنیای جدید، توجه به مشارکت آگاهانه و فعالانه افراد جامعه در تمامی ابعاد توسعه است. به اعتقاد صاحب‌نظران مشارکت موجب افزایش شایستگی و کرامت در افراد می‌گردد (ازاین‌رو، در مدیریت شهری نیز مشارکت عنصر حیاتی تلقی گردیده و از آن به‌عنوان حلقه گمشده فرایند توسعه شهری یاد می‌شود. اگر شهروندان مشارکت در شهر را به‌منزله مشارکت در سرنوشت خویش بدانند، در این صورت شهروندان در قالب گروه‌های کاری به شکل‌گیری و تقویت، خصایصی نظیر خودرهبری و خودمسئولیت‌ورزی مبادرت ورزیده و زمینه را برای تغییر و تحول در جهت تلطیف و پویایی شهری آماده خواهند ساخت ازاین‌رو مدیران شهری می‌توانند با جلب مشارکت مردم بر توانایی‌های مدیریت شهری بهبود خدمات‌رسانی شهری و در نتیجه میزان رضایتمندی شهروندان بیفزایند (زالی و همکاران، ۱۳۹۲). مؤلفه مشارکت در امر حکمرانی باعث می‌شود که حاکمیت قانون از طریق نظارت مردم و مشارکت آنان اعمال شود. این اهمیت مشارکت در ارتقاء تصمیم‌سازی منصفانه و بهبود عملکرد در عرصه سازمان‌دهی سیاسی فضا تأثیرات فراوانی دارد (محمودی و همکاران، ۱۴۰۱).

مردمی‌سازی به معنای درگیر کردن و مشارکت دادن مردم در امور مختلف جامعه است که می‌تواند منجر به تقویت همبستگی ملی بهبود وضعیت اقتصادی و معیشتی مردم افزایش احساس تعلق و مسئولیت شهروندان نسبت به امور جامعه و در نهایت تحقق حکمرانی مردمی و استقرار نظم و

حکمرانی خوب مبتنی بر مشارکت شهروندی در تهران قابل لمس است. بنابراین، وجود خلأ در زمینه ارائه مدل‌های کاربردی و بومی‌سازی شده در حکمرانی خوب و مشارکت شهروندی قابل تأکید است. این مهم ضرورت انجام تحقیقی جامع را به‌منظور توسعه یک مدل حکمرانی خوب در کلان‌شهرهای ایران با تأکید بر مشارکت شهروندی در شرایط متغیر اجتماعی و اقتصادی ایجاب می‌کند. چنین تحقیقی می‌تواند منجر به ارائه راهکارهایی کاربردی برای مدیران، شهرداران و شهروندانی شود که در پی ایجاد شهری امن و مطلوب با امکانات مناسب برای زندگی و رفاه شهروندی هستند.

روش انجام پژوهش

در این پژوهش برحسب هدف کاربردی و برحسب نوع داده‌ها آمیخته با رویکرد اکتشافی است. در بخش کیفی، جامعه آماری شامل خبرگان و متخصصان حوزه مدیریت شهری بود. این گروه متشکل از اساتید دانشگاهی فعال در حوزه سیاست‌گذاری عمومی، مدیران ارشد و میانی شهرداری تهران و کارشناسان اجرایی باسابقه بود که تجربه مستقیم در حوزه تصمیم‌گیری شهری داشتند. فرایند انتخاب مشارکت‌کنندگان با روش نمونه‌گیری هدفمند و غیراحتمالی انجام شد. برای ورود به مطالعه، معیارهایی چون حداقل پنج سال سابقه فعالیت مرتبط، تجربه پژوهش یا تصمیم‌گیری در زمینه حکمرانی شهری و تمایل به مشارکت در مصاحبه در نظر گرفته شد. مصاحبه‌ها تا مرحله اشباع نظری ادامه یافت و در نهایت، با انجام گفت‌وگو با ۲۰ نفر از خبرگان، داده‌های لازم برای تحلیل فراهم شد.

ابزار گردآوری داده‌ها در این مرحله دو بخش داشت: مرور نظام‌مند ۸۴ مطالعه داخلی و خارجی در حوزه حکمرانی خوب و مشارکت شهروندی، انجام مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با خبرگان منتخب. داده‌های گردآوری‌شده از طریق تکنیک فراترکیب براساس الگوی هفت‌مرحله‌ای سندلوسکی و باروسو (۲۰۰۶) و سپس با روش تحلیل مضمون بر مبنای مراحل براون و کلارک (۲۰۰۶) مورد بررسی قرار گرفت. در نهایت از طریق تحلیل و کدگذاری مضامین، ۱۲ مؤلفه اصلی حکمرانی خوب مبتنی بر مشارکت شهروندی استخراج شد. برای اطمینان از اعتبار داده‌های کیفی، از روش‌های بازبینی نتایج توسط خبرگان، مثلث‌سازی داده‌ها و کدگذاری مجدد توسط پژوهشگر دوم استفاده شد.

در مرحله کمی، جامعه آماری شامل مدیران ارشد اجرایی شهرداری تهران بود؛ یعنی افرادی که در سمت‌هایی نظیر مدیران مناطق، معاونان و مدیران کل ستادی فعالیت داشتند. انتخاب این گروه به این دلیل صورت گرفت که آنان نقش مستقیم در اجرای

تعصب، نفوذ، لابی، تطمیع و تهدید، ساختار نامناسب و افراد ناسازگار، پیچیدگی، تجمیع ترجیحات متنوع فردی، عدم فهم صحیح دستاوردهای حکمرانی مشارکتی، جهت‌دهی ناخودآگاه ذهن مسئولان در تعیین اولویت‌ها و نبود ابزار مناسب جهت مشارکت. در انتهای گزارش حاضر نیز به بیان دستاوردهای ناشی از پیاده‌سازی این رویکرد در نظام حکمرانی کشور شامل: افزایش رشد و تعالی در جامعه، تقویت سرمایه اجتماعی و انسجام، تقویت عدالت اجتماعی و افزایش بهره‌وری پرداخته شده است.

نگوین^۱ و همکاران (۲۰۲۴)، در مطالعه‌ای به شناسایی عوامل تعیین‌کننده اعتماد عمومی به خدمات دولت الکترونیک و مشارکت در رسانه‌های اجتماعی براساس نظریه حکمرانی خوب و مدل پذیرش فناوری پرداختند. آن‌ها در مطالعه خود به این نتایج دست یافتند که پاسخگویی درک شده، شفافیت و امنیت ارتباط مثبت قوی با خدمات دولت الکترونیک دارند، در حالی که پاسخگویی درک شده این‌طور نیست. علاوه بر این سهولت استفاده درک شده و سودمندی درک شده به‌طور مثبت با مشارکت رسانه‌های اجتماعی مرتبط است.

مؤمن یوسف^۲ و همکاران (۲۰۱۶)، در پژوهش خود با عنوان «بررسی تأثیر حکمرانی خوب بر اعتماد شهروندان پاکستان» به این نتیجه رسیدند که مؤلفه‌های حکمرانی خوب باعث افزایش اعتماد شهروندان به دولت شده است. در مقابل، دولت نیز با ایجاد سازوکارهای قانونی و پاسخگویی به شهروندان، متعهد به کاهش فساد اداری و اقدامات غیراخلاقی در جامعه می‌شود. این مطالعه بر اهمیت نقش حکمرانی خوب در ایجاد اعتماد میان دولت و شهروندان تأکید می‌کند و نشان می‌دهد که بهبود حکمرانی و اصلاحات اخلاقی در بخش عمومی می‌تواند به کاهش فساد و افزایش مشروعیت دولت منجر شود.

پیغان و همکاران (۱۴۰۱)، در مطالعه‌ای الگوی حکمرانی خوب با رویکرد توسعه پایدار براساس تکنیک سوارا را مورد سنجش و اعتباریابی قرار دادند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد در الگوی حکمرانی خوب با رویکرد توسعه پایدار، شاخص اظهارنظر و پاسخگویی با وزن نهایی (۰/۱۴۱)؛ کیفیت قوانین با وزن (۰/۱۳۱)؛ کنترل فساد با وزن (۰/۱۲۳)؛ حاکمیت قانون با وزن (۰/۱۰۲)؛ شفافیت با وزن (۰/۰۹۹) در رتبه‌های اول تا پنجم قرار دارند. با وجود مطالعاتی که در سال‌های اخیر در زمینه حکمرانی خوب و مشارکت انجام شده، اما کمبود مطالعات در خصوص مدل ترکیبی

1. Nguyen

2. Yousaf

دست آمد که نشان‌دهنده پایداری بسیار مطلوب ابزار بود. در اجرای نهایی نیز همه مؤلفه‌ها دارای پایایی بالاتر از ۰/۷ بودند. روش تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی، داده‌ها با استفاده از روش فراترکیب و تحلیل مضمون تحلیل شدند. در بخش کمی نیز از آزمون‌های بررسی نرمال بودن داده‌ها، تحلیل عاملی تأییدی (CFA) و تحلیل مدل معادلات ساختاری (SEM) جهت بررسی روابط میان متغیرها استفاده شد. برای این منظور از نرم‌افزارهای SPSS نسخه ۲۶ و Smart PLS نسخه ۴ بهره گرفته شد. شاخص‌های برازش مدل شامل مقادیر CR، HTMT، SRMR و GOF و بخش یافته‌ها گزارش شد.

محدوده مورد مطالعه

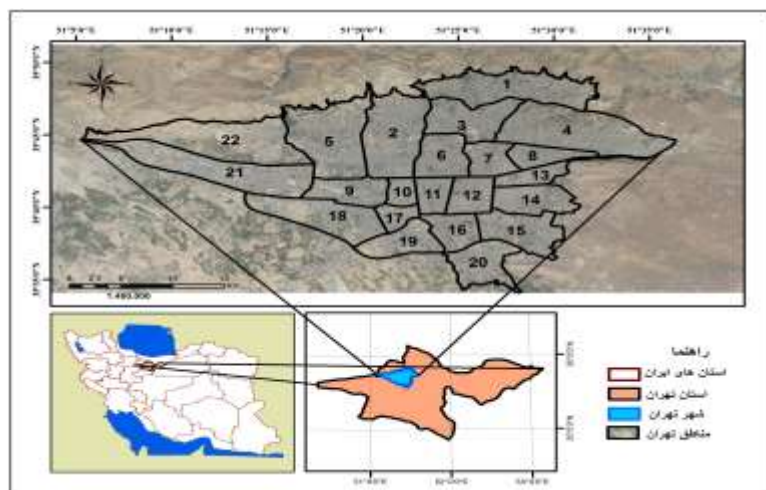
شهر تهران، از نظر تقسیمات اداری به ۲۲ منطقه و ۱۳۳ ناحیه و ۳۷۴ محله برابر شکل ۱، تقسیم می‌شود. کلان‌شهر تهران، پایتخت ۲۲۰ ساله کشور در دامنه جنوبی رشته کوه البرز با حدود ۷۰۰ کیلومتر مربع مساحت است که با حریم آن در حدود دو هزار کیلومتر مربع مساحت و ۸ میلیون نفر (به همراه شهرهای اقماری آن قریب ۱۲ میلیون نفر) جمعیت دارد که قریب به ۱۲ درصد جمعیت کل کشور را شامل می‌شود. فعالیت‌های اقتصادی در شهر تهران حدود ۲۶ درصد کل تولید ناخالص داخلی کشور را به خود اختصاص داده است و این در حالی است که حدود ۴۰ درصد امکانات آموزشی کشور و ۲۵ درصد امکانات بهداشتی کشور در کلان‌شهر متمرکز شده است (لطیفی و همکاران، ۱۳۹۶). محدوده مورد مطالعه در بخش کیفی شامل خبرگان دانشگاهی و متخصصان شهرداری تهران بود و در بخش کمی، مدیران ارشد عملیاتی رده ۶ شهرداری تهران را در بر می‌گرفت.

سیاست‌های شهری و فرایندهای حکمرانی دارند. مطابق آمار موجود، جامعه مورد مطالعه در این بخش شامل ۱۴۰ مدیر ارشد بود. با توجه به اندازه جامعه و براساس اصول مدلیابی معادلات ساختاری (SEM) و جدول مورگان، ۱۰۵ نفر به عنوان حجم نمونه تعیین شدند. روش نمونه‌گیری به صورت تصادفی طبقه‌ای متناسب با مناطق مختلف شهرداری تهران انجام گرفت تا تنوع و نمایندگی مناسبی از بخش‌های مختلف سازمانی حاصل شود. با این حال، باید اشاره کرد که به دلیل محدود بودن جامعه آماری و دشواری دسترسی به مدیران ارشد، فرایند گردآوری داده‌ها با محدودیت زمانی همراه بود. از این رو، تعمیم نتایج به سایر گروه‌های شغلی شهرداری باید با احتیاط انجام شود.

در بخش کمی، ابزار اصلی پژوهش پرسشنامه محقق ساخته با ۵۲ گویه بود که براساس ۱۲ مؤلفه شناسایی شده در مرحله کیفی طراحی شد. پرسشنامه شامل دو بخش بود: بخش نخست: اطلاعات جمعیت‌شناختی (جنسیت، سن، سابقه خدمت، سطح مدیریتی) و بخش دوم: گویه‌های مربوط به مؤلفه‌های حکمرانی خوب و مشارکت شهروندی، در قالب طیف پنج‌درجه‌ای لیکرت (از «کاملاً مخالفم» تا «کاملاً موافقم»).

برای بررسی الگوی مفهومی پژوهش، از رویکرد مدلیابی معادلات ساختاری بر پایه حداقل مربعات جزئی (PLS-SEM) بهره گرفته شد. این روش، با توجه به ماهیت اکتشافی و حجم نسبتاً محدود نمونه، گزینه‌ای مناسب برای آزمون مدل مفهومی محسوب می‌شود. برای سنجش روایی صوری و محتوایی پرسشنامه، از نظر جمعی از استادان دانشگاه و متخصصان مدیریت شهری استفاده شد. روایی سازه با استفاده از تحلیل عاملی تأییدی (CFA) در نرم‌افزار Smart PLS 4 بررسی گردید.

به منظور سنجش پایایی، نسخه آزمایشی پرسشنامه در میان ۴۰ نفر از مدیران ارشد توزیع و ضریب آلفای کرونباخ برابر با ۰/۹۷ به

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی شهر تهران

یافته‌های پژوهش

یافته‌های این پژوهش در دو بخش کیفی و کمی ارائه شده است. یافته‌های کیفی مبتنی بر تحلیل داده‌های گردآوری شده از مرور مطالعات نظام‌مند از روش فراترکیب و مصاحبه نیمه ساختاریافته با تحلیل مضمون استفاده شد. در ابتدا به‌منظور شناسایی عوامل مؤثر بر حکمرانی خوب بر مبنای مشارکت شهروندی از روش فراترکیب استفاده شد. این روش دارای هفت گام می‌باشد که در ادامه خلاصه‌ای از فعالیت‌های انجام شده در این پژوهش برای هر گام بیان خواهد شد.

مرحله اول تنظیم سؤال‌های پژوهش

مؤلفه‌های حکمرانی خوب بر مبنای مشارکت شهروندی کدامند؟ هریک از شاخص‌های شناسایی شده چه وزن و اهمیتی دارند؟ چارچوب مدل حکمرانی خوب بر مبنای مشارکت شهروندی چگونه است؟

مرحله دوم مروری بر ادبیات به شکل نظام‌مند

در این مرحله، استخراج پژوهش‌های خارجی در محدوده زمانی مشخص شده با جستجوی سیستماتیک در پایگاه‌های اطلاعاتی معتبر خارجی صورت گرفته شده است و همچنین برای مطالعات داخلی نیز در بازه زمانی مشخص با جستجوی سیستماتیک در پایگاه‌های اطلاعاتی نورمگز، مگیران، ایران داک، سیولیکا، پرتال جامع علوم انسانی جویشگرهای مانند؛ جستجوی پیشرفته گوگل و علم نت مقالات مربوطه استخراج شده است. مقالات مورد بررسی از سال‌های (۲۰۲۵-۲۰۲۰) بود، برای جستجوی مقالات، واژه‌های کلیدی متنوعی از جمله (حکمرانی، حکمرانی خوب، مشارکت شهروندی، حکمرانی مشارکتی و...) استفاده و در مجموع ۵۴۱ مقاله یافت شد.

مرحله سوم جستجو و انتخاب متون مناسب

برای انتخاب مقالات مناسب براساس الگوریتم نشان داده شده در شکل ۲، پارامترهای مختلفی مانند عنوان، چکیده، محتوا، دسترسی، کیفیت و محتوای روش پژوهش ارزیابی شده است.

شکل ۲. الگوریتم انتخاب مقالات نهایی

مرحله چهارم استخراج اطلاعات منابع

مقالات براساس مرجع مربوط به هر مقاله شامل نام و نام خانوادگی نویسنده، به همراه سال انتشار مقاله و اجزای هماهنگی بیان شده که در هر مقاله به آن‌ها اشاره شد، که ابتدا

تمام مؤلفه‌ها استخراج شده از مطالعات به‌عنوان شناسه در نظر گرفته شد و سپس با در نظر گرفتن معنای هریک از آن‌ها، شناسه‌ها در مفهومی مشابه تعریف گردید. جدول ۲، مقوله‌بندی یافته‌های پژوهش را نشان می‌دهد.

جدول ۲- الف. نتایج اطلاعات استخراج شده از متن پژوهش‌های پیشین

مؤلفه‌ها	پژوهشگر
شفافیت	کپوند ۱۴۰۳ و نعمت‌الهی و همکاران ۱۴۰۱ و تارمحمدی و همکاران ۱۳۹۹ و تقوی ۱۳۹۸ و محمزناده و همکاران ۱۴۰۰ و زیاری و همکاران ۱۳۹۲ و Gaghan (۲۰۲۰) و ایاد (۲۰۱۹) و کاردوس (۲۰۱۲) و رمزی و همکاران (۲۰۱۹) و مالهوترا ۲۰۱۸ و گیمارس ۲۰۲۰ و اعظم ۲۰۱۶ و لیجر ۲۰۱۴ و ژبرن ۲۰۰۸ و و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و هوپ ۲۰۰۵ و ضیایی و اسدیان (۱۴۰۰) و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و بخاری ۲۰۲۴ و باغیادری و همکاران ۱۴۰۰ و معمازاده ۱۳۸۹ و خزایی و همکاران (۱۳۹۹) و بدیسار و همکاران ۱۳۹۹ و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و قصاب زاده ۱۴۰۲ و خسروی ۱۴۰۱ و عیسی پور و همکاران ۱۴۰۲ و صالحی ۱۴۰۲ و حمزه ثی ۱۳۹۲ و محمدی ۱۴۰۱ و نصرالهی ۱۴۰۲ و واحدی ۱۴۰۲ و مکوندی ۱۳۹۷ و اسلامی و جلالی (۱۴۰۱) جهانگیری و محمدی ۱۴۰۰ و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و ارای و قاسمی ۱۳۹۶ و صالحی و همکاران ۱۴۰۱ و خوشحال ۱۴۰۳ و شاه محمدی ۱۴۰۲ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰
مشارکت‌پذیری	نعمت‌الهی و همکاران ۱۴۰۱ و صالحی و همکاران ۱۴۰۱ و خوشحال ۱۴۰۳ و شاه محمدی ۱۴۰۲ و Gaghan (۲۰۲۰) و دیان توه (۲۰۱۹) و ایاد (۲۰۱۹) و کاردوس (۲۰۱۲) و مالهوترا ۲۰۱۸ و اعظم ۲۰۱۶ و ژبرن ۲۰۰۸ و استویانوویچ و همکاران (۲۰۱۶) و چنپینگ و همکاران ۲۰۲۱ و رمزی و همکاران (۲۰۱۹) و گیمارس ۲۰۲۰ و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و هوپ ۲۰۰۵ و باغیادری و همکاران ۱۴۰۰ و معمازاده ۱۳۸۹ و خزایی و همکاران (۱۳۹۹) و رضایی و همکاران (۱۴۰۱) قصاب زاده ۱۴۰۲ و خسروی ۱۴۰۱ و سلیمانی و چراغی ۱۴۰۱ و عیسی پور و همکاران ۱۴۰۲ و صالحی ۱۴۰۲ و محمدی ۱۴۰۱ و نصرالهی ۱۴۰۲ و واحدی ۱۴۰۲ و خسروی (۱۳۹۸) و اسلامی و جلالی (۱۴۰۱) جهانگیری و محمدی ۱۴۰۰ و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و ملک شاهی و همکاران ۱۳۹۹ و ارای و قاسمی ۱۳۹۶ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰ و جهانگیری و همکاران ۱۴۰۲
جهت‌گیری و اجماع محوری	گوستافسون و هرتینگ (۲۰۱۶) و فرنکیش و همکاران ۲۰۰۳ و میرباقری و عبدی ۱۴۰۱ و تارمحمدی و همکاران ۱۳۹۹ و ملک شاهی و همکاران ۱۳۹۹ و ایاد (۲۰۱۹) و شاه محمدی ۱۴۰۲ و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و ضیایی و اسدیان (۱۴۰۰) و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰ و بدیسار و همکاران ۱۳۹۹ و خسروی ۱۴۰۱ و عیسی پور و همکاران ۱۴۰۲ و صالحی ۱۴۰۲ و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و ارای و قاسمی ۱۳۹۶ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰ و موریتا ۲۰۲۰ و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و مکوندی ۱۳۹۷
نظارت و کنترل‌پذیری	ذبیح زاده و همکاران ۱۴۰۰ و جهانگیری و همکاران ۱۴۰۲ و باغیادری و همکاران ۱۴۰۰ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰ و نعمت‌الهی و همکاران ۱۴۰۱ و جزینی و همکاران ۱۴۰۱ و میرباقری و عبدی ۱۴۰۱ و تارمحمدی و همکاران ۱۳۹۹ و زیاری و همکاران ۱۳۹۲ و محمزناده و همکاران ۱۴۰۰ و ضیایی و اسدیان (۱۴۰۰) و ایاد (۲۰۱۹) و لامیدی ۲۰۲۲ و رمزی و همکاران (۲۰۱۹) و Gaghan (۲۰۲۰) و مالهوترا ۲۰۱۸ و ژبرن ۲۰۰۸ و دیان توه (۲۰۱۹) و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و باغیادری و همکاران ۱۴۰۰ و و معمازاده ۱۳۸۹ و بدیسار و همکاران ۱۳۹۹ و خسروی ۱۴۰۱ و عیسی پور و همکاران ۱۴۰۲ و محمدی ۱۴۰۱ و واحدی ۱۴۰۲ و اسلامی و جلالی (۱۴۰۱) جهانگیری و محمدی ۱۴۰۰ و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و ملک شاهی و همکاران ۱۳۹۹ و خوشحال ۱۴۰۳ و شاه محمدی ۱۴۰۲ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰ و زندرضوی و همکاران ۱۳۹۷
استقلال و خودتکایی	نعمت‌الهی و همکاران ۱۴۰۱ و حبیبی ۱۳۹۵ و زادک و همکاران ۲۰۰۶ و تارمحمدی و همکاران ۱۳۹۹ و زمانی ۱۳۹۹ و محمزناده و همکاران ۱۴۰۰ و Gaghan (۲۰۲۰) و ایاد (۲۰۱۹) و لامیدی ۲۰۲۲ و گانی (۲۰۱۷) و دیان توه (۲۰۱۹) و زیاری و همکاران ۱۳۹۲ و مالهوترا ۲۰۱۸ و لیجر ۲۰۱۴ و اعظم ۲۰۱۶ و هوپ ۲۰۰۵ و استویانوویچ و همکاران (۲۰۱۶) و گیمارس ۲۰۲۰ و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و ضیایی و اسدیان (۱۴۰۰) و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و بخاری ۲۰۲۴ و باغیادری و همکاران ۱۴۰۰ و رزمی (۱۳۹۱) و خزایی و همکاران (۱۳۹۹) و محمدی ۱۴۰۱ و بدیسار و همکاران ۱۳۹۹ و رضایی و همکاران (۱۴۰۱) قصاب زاده ۱۴۰۲ و خسروی ۱۴۰۱ و سلیمانی و چراغی ۱۴۰۱ و عیسی پور و همکاران ۱۴۰۲ و صالحی ۱۴۰۲ و عسگری ۱۳۹۴ و حمزه ثی ۱۳۹۲ و شاه محمدی ۱۴۰۲ و نصرالهی ۱۴۰۲ و واحدی ۱۴۰۲ و مرادی ۱۳۹۶ و اسلامی و جلالی (۱۴۰۱) و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و ارای و قاسمی ۱۳۹۶ و صالحی و همکاران ۱۴۰۱ و خوشحال ۱۴۰۳ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰ و جهانگیری و همکاران ۱۴۰۲ و زندرضوی و همکاران ۱۳۹۷
حق اظهارنظر و پاسخگویی	نعمت‌الهی و همکاران ۱۴۰۱ و حبیبی ۱۳۹۵ و زادک و همکاران ۲۰۰۶ و تارمحمدی و همکاران ۱۳۹۹ و زمانی ۱۳۹۹ و محمزناده و همکاران ۱۴۰۰ و Gaghan (۲۰۲۰) و ایاد (۲۰۱۹) و لامیدی ۲۰۲۲ و گانی (۲۰۱۷) و دیان توه (۲۰۱۹) و زیاری و همکاران ۱۳۹۲ و مالهوترا ۲۰۱۸ و لیجر ۲۰۱۴ و اعظم ۲۰۱۶ و هوپ ۲۰۰۵ و استویانوویچ و همکاران (۲۰۱۶) و گیمارس ۲۰۲۰ و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و ضیایی و اسدیان (۱۴۰۰) و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و بخاری ۲۰۲۴ و باغیادری و همکاران ۱۴۰۰ و رزمی (۱۳۹۱) و خزایی و همکاران (۱۳۹۹) و محمدی ۱۴۰۱ و بدیسار و همکاران ۱۳۹۹ و رضایی و همکاران (۱۴۰۱) قصاب زاده ۱۴۰۲ و خسروی ۱۴۰۱ و سلیمانی و چراغی ۱۴۰۱ و عیسی پور و همکاران ۱۴۰۲ و صالحی ۱۴۰۲ و عسگری ۱۳۹۴ و حمزه ثی ۱۳۹۲ و شاه محمدی ۱۴۰۲ و نصرالهی ۱۴۰۲ و واحدی ۱۴۰۲ و مرادی ۱۳۹۶ و اسلامی و جلالی (۱۴۰۱) و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و ارای و قاسمی ۱۳۹۶ و صالحی و همکاران ۱۴۰۱ و خوشحال ۱۴۰۳ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰ و جهانگیری و همکاران ۱۴۰۲ و زندرضوی و همکاران ۱۳۹۷
قانون‌گرایی (حاکمیت قانون)	شریفیان ۱۳۸۰ و جزینی و همکاران ۱۴۰۱ و ذبیح زاده و همکاران ۱۴۰۰ و تارمحمدی و همکاران ۱۳۹۹ و محمزناده و همکاران ۱۴۰۰ و Gaghan (۲۰۲۰) و ایاد (۲۰۱۹) و کاردوسا (۲۰۱۲) و گانی (۲۰۱۷) و لیجر ۲۰۱۴ و اعظم ۲۰۱۶ و دیان توه (۲۰۱۹) و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و ضیایی و اسدیان (۱۴۰۰) و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و بخاری ۲۰۲۴ و باغیادری و همکاران ۱۴۰۰ و رزمی (۱۳۹۱) و معمازاده ۱۳۸۹ و بدیسار و همکاران ۱۳۹۹ و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و خسروی ۱۴۰۱ و سلیمانی و چراغی ۱۴۰۱ و عیسی پور و همکاران ۱۴۰۲ و صالحی ۱۴۰۲ و عسگری ۱۳۹۴ و محمدی ۱۴۰۱ و ظهیری (۱۴۰۱) و نصرالهی وسطی ۱۴۰۲ و واحدی ۱۴۰۲ و مرادی ۱۳۹۶ و اسلامی و جلالی (۱۴۰۱) و جهانگیری و محمدی ۱۴۰۰ و ملک شاهی و همکاران ۱۳۹۹ و خسروی (۱۳۹۸) و ارای و قاسمی ۱۳۹۶ و کمالی ۱۳۹۳ و صالحی و همکاران ۱۴۰۱ و خوشحال ۱۴۰۳ و شاه محمدی ۱۴۰۲ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰
کارایی و اثربخشی	تارمحمدی و همکاران ۱۳۹۹ و سورنسن و تورفینگ ۲۰۱۷ و تقوی ۱۳۹۸ و زیاری و همکاران ۱۳۹۲ و Gaghan (۲۰۲۰) و ایاد (۲۰۱۹) و دانویی ۲۰۲۲ و استویانوویچ و همکاران (۲۰۱۶) و اعظم ۲۰۱۶ و گانی (۲۰۱۷) و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و بخاری ۲۰۲۴ و رزمی (۱۳۹۱) و معمازاده ۱۳۸۹ و خزایی و همکاران (۱۳۹۹) و خسروی ۱۴۰۱ و سلیمانی و چراغی ۱۴۰۱ و عیسی پور و همکاران ۱۴۰۲ و عسگری ۱۳۹۴ و حمزه ثی ۱۳۹۲ و محمدی ۱۴۰۱ و نصرالهی وسطی ۱۴۰۲ و واحدی ۱۴۰۲ و اسلامی و جلالی (۱۴۰۱) جهانگیری و محمدی ۱۴۰۰ و ملک شاهی و همکاران ۱۳۹۹ و ارای و قاسمی ۱۳۹۶ و صالحی و همکاران ۱۴۰۱ و خوشحال ۱۴۰۳ و شاه محمدی ۱۴۰۲ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰
بهبود مستمر	ذبیح زاده و همکاران ۱۴۰۰ و محمزناده و همکاران ۱۴۰۰ و کاردوس (۲۰۱۲) و موریتا ۲۰۲۰ و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و مکوندی ۱۳۹۷ و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و خوشحال ۱۴۰۳
کیفیت زندگی کاری	اعظم ۲۰۱۶ و گیمارس ۲۰۲۰ و ژبرن ۲۰۰۸ و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸
کیفیت نظارت	حبیبی ۱۳۹۵ و استویانوویچ و همکاران (۲۰۱۶) و اعظم ۲۰۱۶ و گانی (۲۰۱۷) و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و خسروی ۱۴۰۱ و اسلامی و جلالی (۱۴۰۱)
سرمایه انسانی	دیان توه (۲۰۱۹) و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و رزمی (۱۳۹۱) رضایی همکاران (۱۴۰۱) و ظهیری (۱۴۰۱) و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸
سرمایه اجتماعی	میرباقری و عبدی ۱۴۰۱ و محمزناده و همکاران ۱۴۰۰

جدول ۲- ب. نتایج اطلاعات استخراج شده از متن پژوهش‌های پیشین

مؤلفه‌ها	پژوهشگر
امنیت و آزادی	کهوند ۱۴۰۳ و گوستافسون و هرتینگ (۲۰۱۶) و ایاد (۲۰۱۹) و ژبرن ۲۰۰۸ و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و معمازاده ۱۳۸۹ و عیسی‌پور و همکاران ۱۴۰۲ و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و شاه محمدی ۱۴۰۲ و جهانگیری و همکاران ۱۴۰۲
ثبات سیاسی و کنترل خشم	Gaghman (۲۰۲۰)؛ ایاد (۲۰۱۹) و گانی (۲۰۱۷)؛ استویانویچ و همکاران (۲۰۱۶)؛ اعظم ۲۰۱۶؛ عیوضی و همکاران (۱۳۹۶)؛ پیغان و همکاران (۱۴۰۱)؛ رزمی (۱۳۹۱)؛ خسروی ۱۴۰۱؛ سلیمانی و چراغی ۱۴۰۱؛ عسگری ۱۳۹۴؛ واحدی؛ مکوندی ۱۳۹۷؛ مرادی ۱۳۹۶؛ جهانگیری و محمدی ۱۴۰۰ و ملک شاهی و همکاران ۱۳۹۹
کنترل فساد و مبارزه	میرباقری و عبدی ۱۴۰۱ و جهانگیری و محمدی ۱۴۰۰ و ملک شاهی و همکاران ۱۳۹۹ و Gaghman (۲۰۲۰) و ایاد (۲۰۱۹) و داتویی ۲۰۲۲ و گانی (۲۰۱۷) و لامیدی ۲۰۲۲ و هوپ ۲۰۰۵ و اعظم ۲۰۱۶ و استویانویچ و همکاران (۲۰۱۶) و رزمی و همکاران (۲۰۱۹) و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و باغبادرانی و همکاران ۱۴۰۰ و رزمی (۱۳۹۱) و بدیسار و همکاران
ساختار سازمانی	۱۳۹۹ و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و خسروی ۱۴۰۱ و سلیمانی و چراغی ۱۴۰۱ و قلی‌پور ۱۳۸۴ و صالحی ۱۴۰۲ و عسگری ۱۳۹۴ و واحدی ۱۴۰۲ و مرادی ۱۳۹۶
مردم و شهروندمداری	گودین و همکاران ۲۰۰۶ و زمانی ۱۳۹۹ و محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰ و گل پرور عریضی ۱۳۸۵ و رزمی و همکاران (۲۰۱۹) و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و رضایی و همکاران (۱۴۰۱) و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰
چشم‌انداز و برنامه‌ریزی	محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰ و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و رضایی و همکاران (۱۴۰۱) و ایاد (۲۰۱۹) و رزمی و همکاران (۲۰۱۹) و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و واحدی ۱۴۰۲ و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸
هدایت و رهبری	فرنکیش و همکاران ۲۰۰۳ و میرباقری و عبدی ۱۴۰۱ و جانستون و همکاران ۲۰۱۱ و محمدی و دانایی فرد ۱۳۹۸ و ماه و هیلز ۲۰۱۲ و کاردوس (۲۰۱۲) و ضیایی و اسدیان (۱۴۰۰) و موریتا ۲۰۲۰
بینش استراتژیک	کاردوس (۲۰۱۲) و ضیایی و اسدیان (۱۴۰۰) و موریتا ۲۰۲۰
کیفیت قوانین و مقررات	ذبیح‌زاده و همکاران ۱۴۰۰ و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و ایاد (۲۰۱۹) و کادوس (۲۰۱۲) و استویانویچ و همکاران (۲۰۱۶) و ضیایی و اسدیان (۱۴۰۰) و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و باغبادرانی و همکاران ۱۴۰۰ و رزمی (۱۳۹۱) و خسروی ۱۴۰۱ و سلیمانی و چراغی ۱۴۰۱ و عیسی‌پور و همکاران ۱۴۰۲ و واحدی ۱۴۰۲ و مکوندی ۱۳۹۷ و مرادی ۱۳۹۶ و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و خوشحال ۱۴۰۳ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰
ارزقای ارزش‌ها	تقوی ۱۳۹۸ و رزمی و همکاران (۲۰۱۹) و قصاب زاده ۱۴۰۲ و خزایی و همکاران (۱۳۹۹) و حمزهئی ۱۳۹۲
انعطاف‌پذیری	قصاب‌زاده ۱۴۰۲ و اسلامی و جلالی (۱۴۰۱) و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و خوشحال ۱۴۰۳
تخصص‌گرایی	قصاب‌زاده ۱۴۰۲ و خسروی ۱۴۰۱ و خوشحال ۱۴۰۳
هویت شهروندی	محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰
ظرفیت‌سازی	ماه و هیلز ۲۰۱۲ و تقوی ۱۳۹۸ و محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰ و قصاب زاده ۱۴۰۲ و خزایی و همکاران (۱۳۹۹) و حمزهئی ۱۳۹۲
مشارکت شهروندی	آنسل و گاش ۲۰۰۸ و زادک و همکاران ۲۰۰۶ و تارمحمدی و همکاران ۱۳۹۹ و زنده‌زوی و همکاران ۱۳۹۷ و تقوی ۱۳۹۸ و کریمی ۱۳۸۹ و رضایی ۱۳۹۹ و زیاری و همکاران ۱۳۹۲ و محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰ و ربانی و همکاران ۱۳۸۸ و گل پرور عریضی ۱۳۸۵
مسئولیت‌پذیری	حبیبی ۱۳۹۵ و جزینی و همکاران ۱۴۰۱ و محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰ و Gaghman (۲۰۲۰) و ایاد (۲۰۱۹) و داتویی ۲۰۲۲ و لامیدی ۲۰۲۲ و استویانویچ و همکاران (۲۰۱۶) و هوپ ۲۰۰۵ و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و اعظم ۲۰۱۶ و ضیایی و اسدیان (۱۴۰۰) و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و بخاری ۲۰۲۴ و خسروی ۱۴۰۱ و سلیمانی و چراغی ۱۴۰۱ و صالحی ۱۴۰۲ و محمدی ۱۴۰۱ و نصرالهی ۱۴۰۲ و واحدی ۱۴۰۲ و مکوندی ۱۳۹۷ و اسلامی و جلالی (۱۴۰۱) جهانگیری و محمدی ۱۴۰۰ و صالحی و همکاران ۱۴۰۱ و شاه محمدی ۱۴۰۲ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰ و جهانگیری و همکاران ۱۴۰۲
تعهد پیوستگی	نعمت‌الهی و همکاران ۱۴۰۱ و گوستافسون و هرتینگ (۲۰۱۶) و آنسل و گاش ۲۰۰۸ و زمانی ۱۳۹۹ و محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰ و گل پرور عریضی ۱۳۸۵ و Gaghman (۲۰۲۰) و ایاد (۲۰۱۹) و داتویی ۲۰۲۲ و لامیدی ۲۰۲۲ و استویانویچ و همکاران (۲۰۱۶) و هوپ ۲۰۰۵ و عیوضی و همکاران (۱۳۹۶) و اعظم ۲۰۱۶ و ضیایی و اسدیان (۱۴۰۰) و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و بخاری ۲۰۲۴
ارتباطات متقابل	بیانچی و همکاران ۲۰۲۲ و نیاتچی ۲۰۱۲ و زمانی ۱۳۹۹ و محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰ و کهوند ۱۴۰۳
تعلق شهری	محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰
توانمندسازی شهروندان	محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰ و لامیدی ۲۰۲۲ و Gaghman (۲۰۲۰) و ژبرن ۲۰۰۸ و هوپ ۲۰۰۵ و جهانگیری و محمدی ۱۴۰۰ و ضیایی و اسدیان (۱۴۰۰) و معمازاده ۱۳۸۹
ارائه خدمات عمومی جامعه	زیاری و همکاران ۱۳۹۲ و داتویی ۲۰۲۲ و دیان توه (۲۰۱۹) و گیمارس ۲۰۲۰ و کادوس (۲۰۱۲) و عمری ۲۰۲۰ و لامیدی ۲۰۲۲ و چینپیک و همکاران ۲۰۲۱ و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱)
اعتماد محوری (حس اعتماد بین حکمرانان و شهروندان)	حبیبی ۱۳۹۵ و بیانچی و همکاران ۲۰۲۲ و جانستون و همکاران ۲۰۱۱ و و آنسل و گاش ۲۰۰۸ و زمانی ۱۳۹۹ و کریمی ۱۳۸۹ و محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰ و ربانی و همکاران ۱۳۸۸ و گل پرور عریضی ۱۳۸۵ و زیاری و همکاران ۱۳۹۲ و باغبادرانی و همکاران ۱۴۰۰ و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و واحدی ۱۴۰۲ و جهانگیری و محمدی ۱۴۰۰ و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و خسروی (۱۳۹۸) و خوشحال ۱۴۰۳ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰

جدول ۲- ج. نتایج اطلاعات استخراج شده از متن پژوهش‌های پیشین

مؤلفه‌ها	پژوهشگر
دستیابی به بهره‌وری	میرباقری و عبدی ۱۴۰۱ و دوناو و زکخوزر ۲۰۱۲
دسترسی به منابع	ذبیح‌زاده و همکاران ۱۴۰۰ و دوناو و زکخوزر ۲۰۱۲ و آنسل و گاش ۲۰۰۸ و ماه و هیلز ۲۰۱۲ و محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰ و عمری ۲۰۲۰ و ایاد (۲۰۱۹) و دانویی ۲۰۲۲ و لامیدی ۲۰۲۲ و استویانویچ و همکاران (۲۰۱۶) و اعظم ۲۰۱۶ و Gaghaman (۲۰۲۰) و دیان توه (۲۰۱۹) و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و باغبادرانی و همکاران ۱۴۰۰ و ظهیری و همکاران (۱۳۹۹) و خزایی و همکاران (۱۳۹۹) و نصرالهی ۱۴۰۲ و واحدی ۱۴۰۲ و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰
اخلاق محوری	جزینی و همکاران ۱۴۰۱ و لامیدی ۲۰۲۲ و باغبادرانی و همکاران ۱۴۰۰ و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و واحدی ۱۴۰۲ و خوشحال ۱۴۰۳ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰
توسعه نهادی	ذبیح زاده و همکاران ۱۴۰۰ و جاستون و همکاران ۲۰۱۱ و آنسل و گاش ۲۰۰۸ و محمدی و دانایفرد ۱۳۹۸ و عمری ۲۰۲۰ و Gaghaman (۲۰۲۰) و ایاد (۲۰۱۹) و لامیدی ۲۰۲۲ و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و هوپ ۲۰۰۵ و واحدی ۱۴۰۲ و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸
شایسته‌سالاری	رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و باغبادرانی و همکاران ۱۴۰۰ و معمازاده ۱۳۸۹ و بدیسار و همکاران ۱۳۹۹ و واحدی ۱۴۰۲ و مکوندی ۱۳۹۷ و جهانگیری و محمدی ۱۴۰۰ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰
کیفیت خدمات	Gaghaman (۲۰۲۰) و استویانویچ و همکاران (۲۰۱۶) و امینی شاد و همکاران ۱۳۹۸ و مالپوترا ۲۰۱۸ و مکوندی ۱۳۹۷
اشتغال‌زایی	ذبیح‌زاده و همکاران ۱۴۰۰ و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و رضایی (۱۴۰۱)
منزلت اجتماعی و اقتصادی	محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰
نتیجه‌گرایی و آینده محور	محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰ و تقوی ۱۳۹۸ و رضایی لری و همکاران (۱۴۰۱) و خزایی و همکاران (۱۳۹۹) و رضایی و همکاران (۱۴۰۱) و قصاب‌زاده ۱۴۰۲ و و حمزه‌ئی ۱۳۹۲
اعتقاد و تمایل به مشارکت شهروندان	محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰
مسئولیت اجتماعی رفاه مادی	لیجر ۲۰۱۴ و قصاب زاده ۱۴۰۲ و نصرالهی وسطی ۱۴۰۲ و ربانی و همکاران ۱۳۸۸
افزایش خودکارآمدی	محمدزاده و همکاران ۱۴۰۱ و Gaghaman (۲۰۲۰) و ایاد (۲۰۱۹) و دانویی ۲۰۲۲ و استویانویچ و همکاران (۲۰۱۶) و اعظم ۲۰۱۶ و دمیرچی و همکاران ۱۴۰۰ و گانی (۲۰۱۷) و عیوضی و مکاران (۱۳۹۶) و بخاری ۲۰۲۴ و رزمی (۱۳۹۱) و معمازاده ۱۳۸۹ و خزایی و همکاران (۱۳۹۹) و خسروی ۱۴۰۱ و سلیمانی و چراغی ۱۴۰۱ و عیسی پور و همکاران ۱۴۰۲ و عسگری ۱۳۹۴ و حمزه ئی ۱۳۹۲ و محمدی ۱۴۰۱ و نصرالهی وسطی ۱۴۰۲ و واحدی ۱۴۰۲ و اسلامی و جلالی (۱۴۰۱) و جهانگیری و محمدی ۱۴۰۰ و ملک شاهی و همکاران ۱۳۹۹ و ارای و قاسمی ۱۳۹۶ و صالحی و همکاران ۱۴۰۱ و خوشحال ۱۴۰۳ و شاه محمدی ۱۴۰۲ و فطانت فرد و همکاران ۱۴۰۰
رضایتمندی	زیاری و همکاران ۱۳۹۲ و ربانی و همکاران ۱۳۸۸ و محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰
مهارت ارتباطی و تصمیم‌گیری	میرباقری و عبدی ۱۴۰۱ و ذبیح‌زاده و همکاران ۱۴۰۰ و نیاتچی ۲۰۱۲ و محمدزاده و همکاران ۱۴۰۰
شایسته‌سالاری	گل‌پرور عریضی ۱۳۸۵

مرحله پنجم تجزیه و تحلیل و ترکیب یافته‌های کیفی

در این مرحله از پژوهش فرایند مصاحبه‌ها، با ۲۰ تن از خبرگان دانشگاهی و متخصصان شهرداری انجام شد که در ادامه برای تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها، روش تحلیل مضمون مورد استفاده قرار گرفت. تحلیل تم روشی انعطاف‌پذیر، نسبتاً آسان و سریع برای شناسایی، تحلیل و بیان الگوهای موجود درون داده‌ها است. این روش، مجموعه داده‌های گردآوری شده را سازمان‌دهی و در قالب جزییات ارزشمند توصیف می‌کند (کلارک و براون، ۲۰۰۶). هر تم در بر دارنده چیزهای مهمی درباره داده‌های مرتبط با پرسش پژوهش می‌باشد و بیانگر سطحی از پاسخ یا معنای دارای الگو در درون مجموعه داده‌ها است. در این گام کدگذاری باز به کدگذاری و جدول‌بندی داده‌ها پرداخته و سپس در کدگذاری محوری به بازشناسایی

مفاهیم و ارتباط میان کدها قرار داده است در کدگذاری انتخابی به تحلیل مفاهیم کدها پرداخته شده است. بدین ترتیب که در ابتدا، همه مؤلفه‌های کلیدی استخراج شده از مقالات و متون مصاحبه‌ها، به‌عنوان کد در نظر گرفته شدند و سپس با لحاظ کردن مفاهیم کدها، مقایسه صورت گرفت و بر پایه اشتراک، دسته‌بندی انجام شد.

در نهایت، در کدگذاری انتخابی، اطلاعات با شیوه جدیدی کنار هم قرار گرفتند و دسته‌بندی کلی پژوهش‌های صورت گرفته در جدول ۳، در ۱۲ طبقه کد انتخابی (حاکمیت قانون، عدالت، پاسخگویی، بینش راهبردی، مسئولیت‌پذیری، شفافیت، مشارکت، اجماع‌پذیری، ظرفیت‌سازی اجتماعی، ظرفیت‌سازی اقتصادی، کارایی و اثربخشی، اعتماد محوری) و ۷۰ کد محوری ارائه شده است.

جدول ۳- الف. ترکیب متغیرها

کد انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
حاکمیت قانون	قانون‌گذاری و رسمیت بخشی	شناسایی خلأهای قانونی، قانونمندی در مدیریت شهری، ایجاد زیرساخت‌های قانونی و نهادی، تدوین قوانین و مقررات برای برخورد با تخلفات مدیران و ارائه پاسخ‌های سریع و مستند به شهروندان، قانونی کردن و ارتقا شورایی‌ها به‌عنوان نهادهای محلی برای تسهیل ارتباط شهروندان با شهرداری، حکمرانی و مالیات و امور مرتبط، تدوین و تصویب قوانین مربوط به شوراها و نهادهای محلی برای تقویت جایگاه آن‌ها، فراهم‌سازی بسترهای قانونی و آموزشی برای ارتقای آگاهی شهروندان، توجه به حقوق بشر و آزادی‌های فردی و تنوع فرهنگی و اعتقادی، مبارزه بی‌امان و قاطعانه با فساد در تمام زمینه‌ها
	عدالت‌خواهی	میزان دسترسی عادلانه شهروندان به خدمات شهری (مانند حمل‌ونقل عمومی، بهداشت و آموزش)، کاهش نابرابری در دسترسی به خدمات و زیرساخت‌های شهری در مناطق مختلف، تخصیص عادلانه بودجه برای زیرساخت‌ها و خدمات، ایجاد توازن در پروژه‌های توسعه شهری
	برابری و مساوات	میزان رضایت شهروندان از خدمات شهری و پاسخگویی مدیران، درصد کاهش شکایات شهروندی و سرعت پاسخگویی به آن‌ها، ظرفیت‌سازی در بدنه مدیریت شهری، مدیریت یکپارچه شهری، ثبت و پیگیری درخواست‌های شهروندان و پاسخگویی مناسب
بینش راهبردی	چشم‌انداز و برنامه‌ریزی	طراحی برنامه‌هایی با مشارکت شهروندان و مؤسسات گردشگری، مشاوره با شهروندان در برنامه‌ریزی پروژه‌های مهم، افزایش آگاهی و مهارت‌های مدیریتی، اصلاح ساختارهای سازمانی شهرداری‌ها، برگزاری کارگاه‌ها و جلسات آموزشی برای افزایش آگاهی مردم از حقوقشان، کارگاه‌های آموزشی و تشویق شهروندان به ارائه نظرات و مشارکت در برنامه‌ریزی شهری، آموزش و توانمندسازی کارکنان و نهادهای شهری جهت مواجهه با بحران‌ها و تغییرات، ایجاد زیرساخت‌های نوین مانند اپلیکیشن‌های موبایلی برای اطلاعات گردشگری، تقویت زیرساخت‌های فنی و اداری، مدیریت هوشمند منابع شهری و استفاده از فناوری‌های نوین
	مسئولیت و تعهد	مسئولیت‌پذیری اجتماعی و جبران اشتباه و خطا، میزان کاهش نارضایتی‌ها و توجه به سرعت پاسخگویی به درخواست‌ها و شکایات شهروندان، تمرکززدایی در تصمیم‌گیری‌ها، تفویض اختیارات به شوراها، محلی، بهبود مستمر در استانداردهای شهری، رشد مستمر سطح خدمات شهروندی، ایده پردازی در بهبود مستمر خدمات شهری، کیفیت و دسترسی برابر به خدمات شهری، تعداد شکایات ثبت‌شده و میزان حل‌وفصل آن‌ها در بازه‌های زمانی مشخص
	تفویض اختیار	تمرکززدایی
شفافیت	تمرکززدایی	تمرکززدایی
	تعهد پیوستگی	تعهد پیوستگی
	کیفیت خدمات	کیفیت خدمات
مشارکت	نظارت مستمر و همگانی	اجرای کامل الگو در کل شهر با نظارت مداوم بر فرایندها و ارائه گزارش‌های شفاف به مردم، ایجاد واحدهای نظارت مردمی و گزارش‌گیری مستقیم از عملکرد شهرداری، ایجاد سیستم‌های نظارت و ارزیابی مستمر، اطلاع‌رسانی شفاف درباره پروژه‌های محلی و تخصیص بودجه، شفافیت در مدیریت مشکلات و بحران‌ها، شفافیت در تصمیم‌گیری‌های شهری
	نظارت و کنترل‌پذیری	نظارت و کنترل‌پذیری
	شفاف‌سازی فرایندهای مدیریتی	شفاف‌سازی فرایندهای مدیریتی
اجماع‌پذیری	مشارکت‌پذیری	مشارکت مستقیم شهروندان یا از طریق نهادهای واسطه، مشارکت اجتماعی شهروندان در شهر، طراحی الگوی مشارکت شهرداری و مردم، همکاری شهرداری با مؤسسات گردشگری برای طراحی مسیرهای گردشگری جذاب، همکاری و هماهنگی میان نهادهای مردمی، سازمان‌های غیردولتی و شهرداری، تأمین نیازهای اساسی شهروندان، شناسایی نیازهای محله‌ها و تخصیص منابع براساس این نیازها، رضایت شهروندان از خدمات شهری و حس تعلق به محله، سطح رضایت عمومی از خدمات شهری، فرایندهای تصمیم‌گیری باز، میزان مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها، همکاری با نهادهای نظارتی، گفت‌وگوهای مشارکت شهروندی، جامعه‌پذیری در مشارکت شهروندی.
	جامعه‌پذیری مشارکت شهروندی	جامعه‌پذیری مشارکت شهروندی
	مهارت ارتباطی و تصمیم‌گیری	مهارت ارتباطی و تصمیم‌گیری
ظرفیت‌سازی اجتماعی	نیازسنجی شهروندی	نیازسنجی شهروندی
	رضایت‌مندی	رضایت‌مندی
	بیش و نگرش مشارکت‌جو	بیش و نگرش مشارکت‌جو
ظرفیت‌سازی اجتماعی	اعتقاد و تمایل به مشارکت شهروندان	اعتقاد و تمایل به مشارکت شهروندان
	همکاری و هماهنگی	همکاری و هماهنگی
	اجماع محوری	اجماع محوری
ظرفیت‌سازی اجتماعی	انعطاف‌پذیری	انعطاف‌پذیری
	هویت شهروندی	هویت شهروندی
	استقلال و خوداتکایی	استقلال و خوداتکایی
ظرفیت‌سازی اجتماعی	تخصص‌گرایی	تخصص‌گرایی
	امنیت و آزادی	امنیت و آزادی
	ارتباطات و تعاملات شهروندی	ارتباطات و تعاملات شهروندی
ظرفیت‌سازی اجتماعی	تعلق شهری	تعلق شهری
	توسعه نهادی	توسعه نهادی
	توسعه ظرفیت اجتماعی	توسعه ظرفیت اجتماعی
ظرفیت‌سازی اجتماعی	سرمایه اجتماعی	سرمایه اجتماعی
	فرهنگ شهروندی و سازمانی	فرهنگ شهروندی و سازمانی
	ارتقای ارزش‌ها	ارتقای ارزش‌ها
ظرفیت‌سازی اجتماعی	منزلت اجتماعی	منزلت اجتماعی
	سرمایه انسانی	سرمایه انسانی
	رفاه ملای	رفاه ملای

جدول ۳- ب. ترکیب متغیرها

کد انتخابی	کدگذاری محوری	کدگذاری باز
ظرفیت‌سازی اقتصادی	منزلت اقتصادی	درآمد و تأمین منابع مالی پایدار شهری، مدیریت مالی و حساب‌دهی آشکار،
	اشتغال‌زایی	اطلاع‌رسانی منظم درباره پروژه‌ها و تصمیمات شهری و دسترسی به
	منابع مالی	اطلاعات مالی شهرداری، تسهیل دسترسی به منابع مالی با ایجاد منابع
ظرفیت‌سازی اقتصادی	کیفیت زندگی کاری	درآمد مستقل برای شورا، ارزیابی عملکرد مالی، مشارکت دادن سرمایه‌های
	حمایت و پشتیبانی	خرد مردمی نسبت درآمد به هزینه، مشارکت در بودجه‌ریزی تحقق‌یافته
		سالانه، افزایش فرصت‌های شغلی، بهبود کیفیت زندگی کاری، توسعه
کارایی و اثربخشی	کارآمدی و چابکی	اقتصادهای محلی، پشتیبانی از نیروی کاری شهری، حمایت از کارآفرینان،
	کارایی و اثربخشی	حمایت از کسب‌وکارهای کوچک محلی، اشتغال‌زایی پایدار.
	توسعه خدمات شهری	دریافت نظرات شهروندان برای بهبود مستمر استانداردهای شهری، پایش و
اثربخشی	نتیجه‌گرایی و آینده‌محور	ارزیابی مستمر، بازنگری و پایش اجرای مصوبات، مکانیزم‌های بازخورد
	بهره‌وری در مدیریت منابع	مستمر استفاده از نظرسنجی‌ها برای دریافت نظرات و پیشنهادهای مردم،
	دسترسی به منابع	توجه به اثربخشی و کارایی، تعریف اهداف، مؤثر و کارایی، تصمیم‌گیری به
اثربخشی	فایده‌مندی مشارکت شهروندی	موقع و مؤثر، کارآمدی و چابکی مدیریت شهری، تحلیل بازخوردهای
	ارائه خدمات عمومی جامعه	شهروندان در اجرای برنامه‌ها، پیگیری مطالبات مردمی، تحلیل داده‌ها با
	شایسته‌سالاری	هدف بهینه‌سازی الگو براساس تجربیات به‌دست‌آمده، رفع اشکالات و
اثربخشی	ارزیابی و نظرسنجی از شهروندان	بهره‌وری در استفاده از منابع، تحلیل داده‌ها با هدف بهینه‌سازی الگو براساس
	بهره‌وری در استفاده از منابع	تجربیات به‌دست‌آمده، رفع اشکالات و بهینه‌سازی، کیفیت و دسترسی برابر
	پیش‌بینی رخدادها	به خدمات شهری، سرعت و دسترسی یکسان به ارائه خدمات شهری، ارائه
اعتماد محوری	پیش‌بینی رخدادها	خدمات عمومی جامعه،
	پیش‌بینی رخدادها	پیش‌بینی رخدادهای شهری قبل از وقوع حادثه با توجه به اطلاعات
	پیش‌بینی رخدادها	شهروندان، تعیین سناریوهای مختلفی، ایجاد گزارش‌های منظم از
اعتماد محوری	پیش‌بینی رخدادها	عملکرد شهرداری برای شهروندان، ارزیابی مؤثر عملکرد شهرداری،
	پیش‌بینی رخدادها	پایش عملکرد مدیران شهری و ارائه گزارش‌های دوره‌ای به مردم،
	پیش‌بینی رخدادها	انتشار گزارش‌های عملکرد شهرداری، سیستم پایش و ارزیابی عملکرد،
اعتماد محوری	پیش‌بینی رخدادها	شایستگی و عملکرد افراد.
	پیش‌بینی رخدادها	نیازمند اعتمادسازی بین شهروندان و مدیریت شهری، اعتقاد مدیران شهری
	پیش‌بینی رخدادها	در ارتباط با شهروندان و جلب مشارکت آنان در شهر، تقویت اعتماد عمومی
اعتماد محوری	پیش‌بینی رخدادها	از طریق شفاف‌سازی تصمیمات و عملکردها، رعایت ارزش‌های اخلاقی،
	پیش‌بینی رخدادها	ایجاد انگیزه برای مشارکت.
	پیش‌بینی رخدادها	

در این پژوهش شاخص کاپا ۰/۷۲ محاسبه شد که نشان‌دهندهٔ اتفاق نظر بالا میان دو ارزیاب است. در نهایت مشخص شد که تمامی ۸۴ مطالعهٔ استخراج شده، از کیفیت لازم برای ورود به مرحله بعدی و انجام تجزیه و تحلیل برخوردارند.

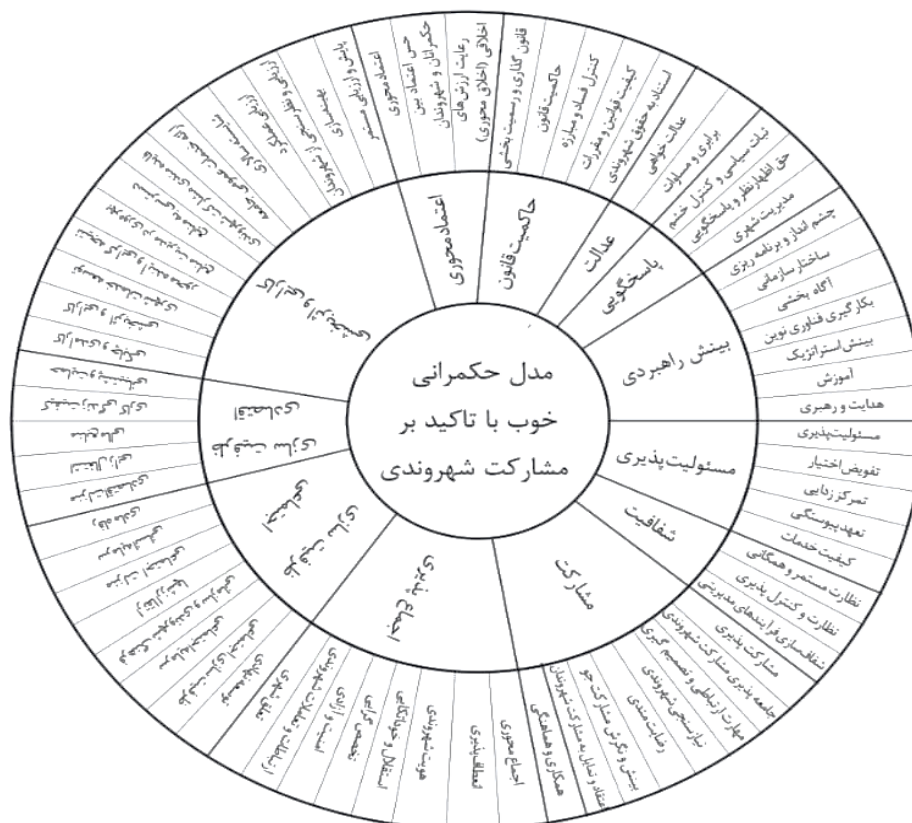
مرحله هفتم ارائه یافته‌ها: ۸۴ مقاله استخراج شده و کدگذاری متون مصاحبه توسط محققان مورد بررسی قرار گرفت و اطلاعات موردنیاز براساس هدف پژوهش شناسایی شده است. ترکیب یافته‌ها پس از اعمال نظرات خبرگان در ۱۲ مقوله اصلی و ۷۰ مقوله فرعی در شکل ۳، ارائه گردید.

مرحله ششم کنترل کیفیت یافته‌ها: در این پژوهش از ضریب کاپای کوهن استفاده شد که چند نمونه از مصاحبه‌ها کدگذار و با استفاده از نرم‌افزار SPSS ضریب کاپا محاسبه گردید که از این شاخص برای محاسبه پایایی تحقیقات کیفی استفاده می‌شود.

جهت تعیین پایایی این تحلیل زمانی که دو رتبه‌دهنده پاسخگویان را رتبه‌بندی می‌کنند، برای ارزیابی میزان توافق بین این دو رتبه‌دهنده از شاخص کاپای کوهن استفاده می‌شود. رابطه (۱)

درصد اتفاق نظری که فقط برحسب شانس انتظار می‌رود - در صد اتفاق نظر مشاهده شده

درصد اتفاق نظری که فقط برحسب شانس انتظار می‌رود - 1 = کاپا =

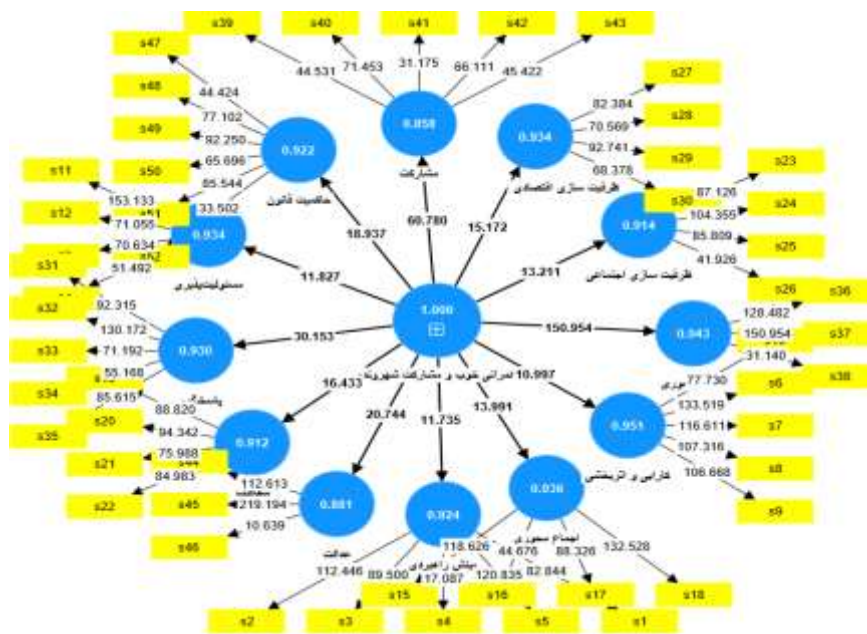
شکل ۳. مدل تحلیل کیفی پژوهش

در نظر گرفته شد: میزان بار عاملی و میانگین واریانس استخراج شده AVE برای هر متغیر مکنون. برای بررسی پایایی سازه نیز از روش آلفای کرونباخ و پایایی ترکیبی استفاده شد. در جدول ۴، نتایج محاسبه پایایی و روایی ابزار ارائه شده است.

پس از شناسایی عوامل اصلی حکمرانی خوب بر مبنای مشارکت شهروندی در بخش کیفی برای این عوامل در بخش کمی تعداد ۵۲ گویه در نظر گرفته شد و پس از تأیید روایی محتوایی و صوری و پایایی به جامعه آماری در بخش کمی ارائه شده است. داده‌های جمع‌آوری شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. برای بررسی روایی همگرا در این پژوهش دو معیار

جدول ۴. نتایج محاسبه پایایی و روایی ابزار

متغیرها	تعداد ایت‌ها	آلفای کرونباخ	پایایی مرکب	میزان بار عاملی	روایی همگرا
اجماع‌پذیری	۴	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۵۸ تا ۰/۶۲	۰/۹۳۶
اعتماد محوری	۳	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۷۵ تا ۰/۸۹	۰/۹۴۳
بهره‌مندی	۵	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۶۱ تا ۰/۶۵	۰/۹۲۴
حاکمیت قانون	۶	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۹۵ تا ۰/۹۲	۰/۹۲۲
شفافیت	۴	۰/۹۶	۰/۹۷	۰/۹۲ تا ۰/۹۶	۰/۹۱۲
ظرفیت‌سازی اجتماعی	۴	۰/۹۶	۰/۹۷	۰/۶۵ تا ۰/۷۴	۰/۹۱۴
ظرفیت‌سازی اقتصادی	۴	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۶۱ تا ۰/۶۶	۰/۹۳۴
عدالت	۳	۰/۹۳	۰/۹۵	۰/۸۸ تا ۰/۹۲	۰/۸۸۱
مسئولیت‌پذیری	۴	۰/۹۷	۰/۹۸	۰/۵۹ تا ۰/۶۴	۰/۹۳۴
مشارکت	۵	۰/۹	۰/۹۶	۰/۸۶ تا ۰/۹۷	۰/۸۵۸
پاسخگویی	۵	۰/۹۸	۰/۹۸	۰/۶۵ تا ۰/۷۲	۰/۹۳۰
کارایی و اثربخشی	۵	۰/۹۸	۰/۹۹	۰/۵۹ تا ۰/۶۶	۰/۹۵۱
کل مقیاس	۵۲	۰/۹۷	۰/۹۷	۰/۹۷۹	۰/۹۷

شکل ۵. مدل اندازه‌گیری در حالت معناداری

پنهان به مقدار ۰/۸۴۶ و برای محاسبه میانگین ضریب تعیین (R²) تمام متغیرهای پنهان درون‌زای مدل با مقدار ۰/۵ به دست آمده است.

برای بررسی برازش مدل کلی که هر دو بخش مدل اندازه‌گیری و ساختاری را کنترل می‌کند، معیار GOF طبق فرمول زیر محاسبه گردید؛ ابتدا میانگین اشتراکی متغیرهای

جدول ۵. جدول شاخص‌های برازش مدل

شاخص برازش	مقدار مشاهده شده	مقدار معیار	وضعیت تفسیر
R ²	۰/۵	۰/۲۶ <	قدرت تبیین بالا
Q ² (Blindfolding)	۰/۴۷	۰ <	اعتبار پیش‌بینی مطلوب
SRMR	۰/۰۴	۰/۰۸ >	برازش مناسب
GOF	۰/۶۵	۰/۳۶ <	برازش کلی قوی

$$GOF = \sqrt{R^2 * Communality} = ۰/۶۵$$

ارزیابی قرار گرفت که به ارائه نتایج امتیاز ابعاد اصلی و فرعی پرداخته شد. بعد از مشخص شدن وزن و اهمیت هر یک از شاخص‌های پیشنهادی، نوبت به تحلیل رتبه‌بندی در دستور کار قرار گرفته شد. محاسبه وزن نهایی و رتبه‌بندی شاخص‌های پژوهش در زمینه حکمرانی خوب بر مبنای مشارکت شهروندی در جدول ۶ ارائه شده است:

در نتیجه، مقدار معیار GoF برابر است با ۰/۶۵ که این عدد با توجه سه مقدار ۰/۰۱، ۰/۲۵، ۰/۳۶ که به عنوان مقادیر ضعیف، متوسط و قوی برای GOF معرفی شده است. هرچه مقدار شاخص GoF به عدد یک نزدیک‌تر باشد، بیانگر مناسب‌تر بودن مدل است. لذا مدل اندازه‌گیری از برازش مطلوبی برخوردار است. برای اولویت‌بندی شاخص‌های حکمرانی خوب بر مبنای مشارکت شهروندی با تکنیک تصمیم‌گیری AHP فازی مورد

جدول ۶. اولویت‌بندی ابعاد و شاخص‌های حکمرانی خوب و مشارکت شهروندی

رتبه	شاخص	وزن نرمال	رتبه	شاخص	وزن نرمال
۱	عدالت	۰/۴۱	۷	حاکمیت قانون	۰/۱۲
۲	پاسخگویی	۰/۳۹	۸	بینش راهبردی	۰/۱۱
۳	اجماع‌پذیری	۰/۲۷	۹	ظرفیت‌سازی اجتماعی	۰/۱۱
۴	کارایی و اثربخشی	۰/۱۷	۱۰	مسئولیت‌پذیری	۰/۱
۵	اعتماد محوری	۰/۱۶	۱۱	شفافیت	۰/۰۱
۶	ظرفیت‌سازی اقتصادی	۰/۱۴	۱۲	مشارکت	۰/۰۹

خوب در کلان‌شهرهای ایران بدون جلب اعتماد و مشارکت واقعی شهروندان ممکن نیست. در واقع، مشارکت شهروندی نه تنها مکمل فرایند حکمرانی است بلکه عاملی تعیین کننده در کیفیت تصمیم‌گیری‌های شهری محسوب می‌شود. مقایسه نتایج این پژوهش با مطالعات پیشین مانند تحقیقات غمان (۲۰۲۰)، رمزی و همکاران (۲۰۱۹) و نعمت‌الهی و همکاران (۱۴۰۱) نشان داد که اصولی همچون عدالت و پاسخگویی، هسته اصلی حکمرانی خوب را شکل می‌دهند و با افزایش سطح شفافیت، اعتماد عمومی و کارآمدی نظام اداری تقویت می‌شوند. همچنین، شاخص اجماع‌محوری که در این تحقیق اهمیت بالایی یافت، نقش مؤثری در کاهش تعارضات منافع و افزایش انسجام اجتماعی دارد.

در تفسیر یافته‌ها می‌توان چنین نتیجه گرفت که شهرداری‌ها به عنوان نهادهای اجرایی کلان‌شهرها، زمانی می‌توانند در مسیر حکمرانی خوب گام بردارند که زمینه حضور فعال شهروندان را در تصمیم‌گیری‌ها فراهم کنند. این امر از طریق ایجاد ساختارهای مشارکتی، دسترسی آزاد به اطلاعات، گزارش‌دهی شفاف و تقویت بسترهای دیجیتال ممکن می‌شود. تجربه شهرهای موفق در عرصه بین‌المللی همچون سئول، آمستردام و استانبول نیز نشان می‌دهد که توسعه شهری پایدار، در گرو پیوند واقعی میان دولت محلی و جامعه مدنی است. بنابراین، مدل ارائه شده در این پژوهش می‌تواند به عنوان مدل بومی‌شده‌ای برای حکمرانی مشارکتی در کلان‌شهرهای ایران مورد استفاده قرار گیرد. نتایج پژوهش نشان داد که حکمرانی خوب در کلان‌شهرها، تنها در صورتی معنا می‌یابد که مبتنی بر مشارکت فعال شهروندان باشد.

طبق نظرات پژوهشگران استفاده از شاخص‌های حکمرانی مانند اثربخشی دولت، کیفیت خدمات عمومی و شفافیت مالی نقش مهمی در بهبود حکمرانی و جلوگیری از فساد و در نهایت بهبود مشارکت شهروندان نقش بسزایی دارد.

بررسی پیشرفت‌های دستگاه‌های اجرایی و سازمان‌های شهرداری در راستای استقرار حکمرانی خوب و مشارکت شهروندی، نیازمند شناسایی مؤلفه‌ها و زیرمؤلفه‌های متناسب برای ارزیابی است. با ارائه یک مدل ارزیابی حکمرانی خوب، شامل ابعاد و مقوله‌های مربوطه، بخش‌های وابسته به دولت و حکومت قادرند از اثربخشی اقدامات انجام شده اطمینان حاصل کنند و از حوزه‌های قابل بهبود دستگاه‌های خود مطلع شوند. همچنین، ارائه یک مدل یکپارچه حکمرانی خوب به روش کیفی، این امکان را برای دولت‌ها فراهم می‌آورد که ضمن اطمینان از روند روبه پیشرفت در زمینه حکمرانی خوب و مشارکت شهروندی، به ارزیابی عملکرد بخش‌های وابسته به

بنابراین با توجه به نتایج تحلیل، عدالت، پاسخگویی و اجماع‌پذیری بالاترین امتیاز و در رتبه یک تا سوم به عنوان مهم‌ترین معیار حکمرانی خوب بر مبنای مشارکت شهروندی شناسایی شدند و شاخص‌هایی که امتیاز بیشتری دارند از اولویت بالاتری برخوردارند، به عبارتی وزن شاخص‌ها با اولویت‌شان رابطه مستقیم وجود دارد.

در مرحله نهایی، نتایج کیفی و کمی با یکدیگر تلفیق و تحلیل شدند تا درک جامعی از مدل حکمرانی خوب مبتنی بر مشارکت شهروندی حاصل شود. یافته‌های کیفی چارچوب مفهومی پژوهش را شکل دادند، در حالی که داده‌های کمی، اعتبار و میزان اثرگذاری هر مؤلفه را مشخص کردند. برای مثال، مؤلفه‌های شفافیت و پاسخگویی که در تحلیل مضمون بیشترین تکرار را داشتند، در تحلیل کمی نیز بالاترین بار عاملی و اثرگذاری را نشان دادند. این هم‌پوشانی نشان می‌دهد که میان نتایج دو مرحله پژوهش هم‌گرایی و هماهنگی قابل توجهی وجود دارد و این امر، اعتبار درونی مدل نهایی را تقویت می‌کند.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف طراحی و تبیین مدلی برای حکمرانی خوب در کلان‌شهرهای ایران با تأکید بر مشارکت شهروندی انجام گرفت. در این مطالعه، از رویکرد آمیخته با ماهیت اکتشافی استفاده شد تا ضمن بهره‌گیری از داده‌های کیفی و کمی، تصویری جامع از ابعاد مؤثر بر حکمرانی شهری به دست آید. در گام نخست و طی بخش کیفی، با بهره‌گیری از تکنیک فراترکیب ۸۴ منبع علمی داخلی و خارجی (۱۳۹۰-۱۴۰۴ و ۲۰۰۰-۲۰۲۵) تحلیل و ۷۰ کد اصلی در حوزه حکمرانی خوب و مشارکت شهروندی استخراج گردید. این تحلیل‌ها منجر به شناسایی ۱۲ شاخص بنیادین حکمرانی خوب مبتنی بر مشارکت شهروندی گردید که شامل عدالت، پاسخگویی، شفافیت، اعتماد، حاکمیت قانون، بینش راهبردی، اجماع‌پذیری، مسئولیت‌پذیری، کارایی، اثربخشی و ظرفیت‌سازی‌های اجتماعی و اقتصادی بود.

در ادامه، یافته‌های مرحله کیفی در قالب پرسشنامه به مرحله کمی منتقل شد و با استفاده از مدل‌سازی معادلات ساختاری در نرم‌افزار PLS4 مورد ارزیابی قرار گرفت. نتایج این مرحله، روایی و پایایی سازه‌ها را تأیید کرد و شاخص‌های برازش نیز نشان داد که مدل نهایی از انطباق آماری مطلوبی برخوردار است. این موضوع بیانگر آن است که مؤلفه‌های شناسایی شده می‌توانند به صورت منسجم، چارچوبی قابل‌اتکا برای بهبود حکمرانی شهری ارائه دهند.

از منظر تحلیلی، یافته‌ها نشان می‌دهند که تحقق حکمرانی

همکارانش وجود حکمرانی خوب در عمل و کاربرد ضروری است تا نتایج به صورتی عادلانه، منصفانه و شفاف تضمین شود.

طبق نتایج تحقیق امینی شاد (۱۳۹۸)، مهم‌ترین وظیفه شهرداری‌ها پاسخگویی به نیازهای شهروندان و افزایش رفاه آن‌ها در محیط شهری است. کلان‌شهرهایی همچون تهران با افزایش روزافزون جمعیت شهری و مهاجرت‌های بی‌رویه با مسائل و مشکلات جدی روبه‌رو است که نیازمند همکاری با سازمان‌ها و شهروندان است. با اجرای مؤثر حکمرانی خوب در شهرداری تهران در گام اول عملکرد بهره‌ورتری از شهرداری تهران را شاهد خواهیم بود. افزایش توان تشکل‌های مردمی و افزایش ظرفیت‌های اقتصادی در دسته پیامد بهبود عملکرد شهرداری قرار گرفته‌اند. طبق گفته محمودی و همکاران (۱۴۰۱) یکی از اهداف حکمرانی، گسترش مشارکت در عرصه‌های مختلف است که می‌تواند با رویکردهای جدید سبب تحول در این عرصه شود. شکی نیست که برای نیل به توسعه پایدار باید میزان مشارکت مردم افزایش یابد. در جوامع مبتنی بر ارزش‌های مدرن، مشارکت افراد در فرایندهای سیاسی و اجتماعی یک ارزش اجتماعی و سیاسی است که با خود نوعی از مسئولیت‌پذیری و اراده‌گرایی به همراه دارد. در نتیجه در این جوامع، مشارکت سیاسی از جایگاه بالایی در مناسبات سیاسی حاکم برخوردار است و یکی از عوامل توسعه پایدار جوامع محسوب شده و هر جامعه‌ای برای دستیابی به توسعه پایدار باید آن را مدنظر داشته باشد. فرایند مشارکت مردم در تعیین سرنوشت خویش و در دست گرفتن زمام امور، به لحاظ نظری جلوه‌هایی بسیار دارد. با وجود این و فارغ از شیوه‌های متعدد مشارکت‌جویی شهروندان، این امر می‌تواند حکمرانی را سبب تحول نماید. مشارکت همگانی شهروندان در جامعه، افزون بر وجود بسترهای قانونی و بالقوه، نیازمند ایجاد تحول و بازاندیشی در زیرساخت‌های فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی و سیاسی است؛ این تحول در سیر تأثیرگذاری خود حکمرانی را نیز متحول می‌کند.

طبق مطالعات ارائه شده وجود حکمرانی خوب و مشارکت شهروندان در سازمان‌های شهرداری نقش مؤثری دارد؛ در واقع مشارکت یکسان و برابر تمام شهروندان یا کارکنان در فرایند تصمیم‌گیری است. حکمرانی خوب یعنی شفافیت، پاسخگویی، عدالت و ارتقای تساوی افراد در برابر قانون که در حکمرانی مشارکتی نمود پیدا می‌کند. نتیجه این تحقیق با مطالعات باغبادرانی و همکاران (۱۴۰۰) و نعمت‌الهی و همکاران (۱۴۰۱) و بیانچی و همکاران (۱۴۰۱) هم‌راستا باشد. از نتیجه مطالعه نعمت‌الهی و همکارانش استنباط شد که با افزایش سطح آگاهی ذی‌نفعان مختلف و ایجاد سامانه مشارکتی جهت، هم افزایش

خود بپردازند. کلان‌شهرهای ایران نیز مانند سایر نقاط جهان، به‌منظور مدیریت مؤثر افکار عمومی و ایجاد حس مشارکت فعال شهروندان، نیازمند بهره‌گیری از مدل حکمرانی خوب شهری هستند. شهردارها باید با درک شرایط کنونی و منابع موجود (انسانی، فیزیکی و غیره)، بسترهای مناسبی را برای توسعه شهری در مدیریت کلان‌شهرها ایجاد نمایند. می‌توان اذعان کرد که توسعه کلان‌شهرها به رشد و مشارکت بیشتر شهروندان کمک می‌کند. نتایج به دست آمده از پیشرفت شهرهای بزرگ در جهان و تثبیت اجتماعی در آن‌ها نشان‌دهنده تأمین امنیت شهروندان، بهبود زیبایی محیط زندگی و موارد دیگر است. در حال حاضر، با توجه به نظریه زندگی مشترک در شهروندمداری، می‌توان این مسائل را در حکمرانی خوب شهری جستجو کرد. زیرا حکمرانی خوب شهری براساس اصل شهروندمداری تأکید می‌کند که هیچ‌یک از شهروندان نباید از دسترسی به نیازهای شهری نظیر مسکن مناسب، امنیت شغلی، بهداشت و محیط‌زیست سالم محروم شوند. شهرداران باید به‌گونه‌ای عمل کنند که نهادهای دولتی، خصوصی و مدنی به صورت هم‌افزا به سوی توسعه پایدار شهری و ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان حرکت کنند. بنابراین، حکمرانی خوب شهری نه‌تنها یک چارچوب مدیریتی کارآمد برای بهبود کیفیت زندگی شهروندان ارائه می‌دهد، بلکه می‌تواند به‌عنوان یک مدل توسعه پایدار در شهرهای مدرن ایران نیز به کار گرفته شود. این منابع به اهمیت تقویت مشارکت شهروندان در تصمیم‌گیری‌ها تأکید دارند. استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال، افزایش شفافیت در سیاست‌گذاری‌ها و ایجاد کانال‌های متنوع برای مشارکت شهروندان به‌عنوان راه‌حل‌های پیشنهادی در بسیاری از گزارش‌ها مطرح شده‌اند.

پژوهش‌های غنمان (۲۰۲۰) و رمزیو همکاران (۲۰۱۹) و عمری (۲۰۲۰) و اسلامی و جلالی (۱۴۰۱) و پیغان و همکاران (۱۴۰۱) و استویانوویچ و همکاران (۲۰۱۶) و نوابخش و همکاران (۱۳۹۲) نشان داد که حکمرانی خوب به‌عنوان اصولی جهت رشد و توسعه اقتصادی پایدار و دو وجه یک پیوند هستند. طبق نظر غنمان اصول باید در برنامه‌های توسعه ملی آینده مورد توجه قرار گیرد. این چارچوب شامل نهادها و سیستم‌های حکومتی مؤثری است که به نیازهای عمومی پاسخ می‌دهند و خدمات ضروری را ارائه کرده و رشد جامع را ترویج می‌کنند. همچنین، فرایندهای سیاسی جامع به شهروندان این امکان را می‌دهند که دولت‌ها را پاسخگو نگه دارند. به‌علاوه حکمرانی خوب آزادی از خشونت، ترس و جنایت را ترویج کرده و جوامع امن و صلح‌آمیزی ایجاد می‌کند که ثبات لازم برای سرمایه‌گذاری‌های پایدار را فراهم می‌آورد. به گفته رمزی و

رتبه‌بندی شد که این شاخص به توافق مشترک و همکاری میان کشورها، سازمان‌ها و جوامع مختلف اشاره دارد که در راستای ارتقاء کیفیت زندگی شهروندان شکل می‌گیرد. حکمرانی خوب به معنای شفافیت، مسئولیت‌پذیری، مشارکت و پاسخگویی در فرایند تصمیم‌گیری‌ها است. این ویژگی‌ها نه تنها به توانمندی دولت‌ها در مدیریت منابع کمک می‌کند، بلکه مشارکت شهروندان و ذی‌نفعان را نیز افزایش می‌دهد. اجماع محوری در کلان‌شهر ایران می‌تواند منجر به تدوین سیاست‌های کارآمدتر، تخصیص بهینه منابع و افزایش سرمایه‌گذاری در بخش‌های مرتبط با مشارکت شود. شکل‌گیری این اجماع نیازمند توجه به نظرات و تجربیات گوناگون شهروندان است. کشورها باید در تعامل با یکدیگر و با یک رویکرد چندجانبه به دنبال حل چالش‌های جامعه باشند. در این راستا، همکاری‌های بین‌المللی و تأسیس نهادهای قوی نقش حیاتی دارند. همچنین، افزایش توانمندی‌های محلی و ترویج گفت‌وگوهای بین فرهنگی می‌تواند به غنای این اجماع کمک کند. در نهایت، اجماع محوری موجب تقویت انسجام اجتماعی و توانمندی جوامع برای رو به جلو حرکت کردن در مسیر مشارکت‌پذیری خواهد شد. ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و محیطی در یک چارچوب یکپارچه در نظر گرفته می‌شوند و هدف نهایی دستیابی به کیفیت بالاتر زندگی برای همه شهروندان است.

از جمله محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به تمرکز آن بر مدیران سطح بالای شهرداری تهران اشاره کرد؛ بنابراین، نتایج آن باید با احتیاط به سایر گروه‌ها و کارکنان تعمیم داده شود. همچنین، دسترسی محدود به برخی مطالعات خارجی و احتمال نادیده‌ماندن پژوهش‌های منتشر نشده از دیگر محدودیت‌هاست. پیشنهاد می‌شود مطالعات آینده با مشارکت مستقیم شهروندان، کارکنان شهرداری و اعضای شوراهای محلی انجام گیرد تا دیدگاهی چندسطحی نسبت به ابعاد حکمرانی شهری حاصل شود. همچنین، بررسی نقش فناوری‌های نوین و رسانه‌های دیجیتال در افزایش شفافیت و پاسخگویی می‌تواند مسیر تازه‌ای را در زمینه تحقق حکمرانی خوب شهری بگشاید.

سپاسگزاری

نویسندگان مراتب تشکر و قدردانی خود را از نخبگان دانشگاهی، متخصصان و مدیران ارشد شهرداری تهران که در انجام و ارتقای کیفیت این پژوهش مساعدت کردند، اعلام می‌دارند.

داده‌ها و اطلاعات به مشارکت‌کنندگان و هم افزایش سطح مشارکت بدون محدودیت زمانی و مکانی می‌توان باعث شد تا مشارکت‌کنندگان بتوانند هرچه بهتر و بیشتر در تصمیم‌گیری حضور داشته باشند.

راهکارها

براساس یافته‌های این پژوهش جهت پیاده‌سازی حکمرانی خوب بر مبنای مشارکت شهروندی چند پیشنهاد به شرح زیر اشاره می‌شود:

توجه به اینکه عدالت بالاترین امتیاز در نتایج تحلیل رتبه‌بندی به‌عنوان مهم‌ترین معیار حکمرانی خوب بر مبنای مشارکت شهروندی شناسایی شد و در تبیین نتیجه مطالعه حاضر می‌توان اشاره کرد که مدیران و تصمیم‌گیران جهت رسیدن به نتیجه مطلوب بخصوص در سازمان‌های دولتی رسیدن به توازن بین نیازهای جامعه و منابع موجود است. حکمرانی خوب که به مدیریت مؤثر و کارآمد منابع و خدمات عمومی اشاره دارد، باید همواره بر مبنای اصول عدالت و انصاف بنا شود. در این راستا، عدالت به‌عنوان یک اصل اساسی در توزیع منابع و فرصت‌ها، به تضمین این امر کمک می‌کند که همه افراد جامعه به یکسان از مزایای توسعه بهره‌مند شوند. به‌علاوه، عدالت‌خواهی در حکمرانی خوب به افزایش شفافیت و پاسخگویی دولت‌ها نسبت به مردم کمک می‌کند. این امر به شهروندان این امکان را می‌دهد که در فرایند تصمیم‌گیری شرکت کنند و صدای خود را در مسائل مربوط به توسعه و حکمرانی بشنوند.

شاخص پاسخگویی در رتبه دوم و به‌عنوان یکی از مؤلفه‌های حکمرانی خوب، نقش مهمی در افزایش مشارکت شهروندی در کلان‌شهرهای ایران ایفا می‌کند. این مؤلفه به شیوه‌های ارتباطی و گزارش‌دهی شفاف مسئولان شهری به شهروندان اشاره دارد که می‌تواند اعتماد عمومی را تقویت کند و افراد را به مشارکت بیشتر در فرایندهای تصمیم‌گیری تشویق کند. در کلان‌شهرهای بزرگ ایران، وجود سازوکارهای کارآمد برای نظارت عمومی و ابزارهایی برای شهروندان به‌منظور بازخواست از مقامات می‌تواند به بهبود خدمات شهری و توسعه پایدار منجر شود. مشارکت فعال شهروندان در این زمینه نه تنها موجب افزایش مسئولیت‌پذیری مقامات می‌شود بلکه به ارتقای کیفیت زندگی شهری و عدالت اجتماعی کمک می‌کند. برای تحقق این امر، استفاده از فناوری‌های روز و پلتفرم‌های دیجیتال می‌تواند سرعت و کیفیت پاسخ‌گویی را بهبود بخشد. در این تحقیق شاخص اجماع محوری به‌عنوان مؤلفه سوم

References

- Agherian, E., Nabatinejad, M., & Zackery, A. (2024). Development of a Model for Urban Governance Based on Citizen Participation. *Strategic Research on Social Problems*, 13(2), 47-68. (In Persian) Doi: [10.22108/srsp.2024.139470.1951](https://doi.org/10.22108/srsp.2024.139470.1951)
- Amini Shad, A., Monavvarian, A., & Amiry, M. (2019). Design the good governance model in Tehran municipality. *Future studies Management*, 30(118), 1-22. (In Persian)
- Badesar, S. N., Ahmadi, S. M. S., & Mobranjhad, A. S. (2020). Assessment of Good governance Indicators in the Water Sector. *Journal of Environmental Science and Technology*, 2(22), 275-286. (In Persian) Doi: [10.22034/jest.2020.30675.3908](https://doi.org/10.22034/jest.2020.30675.3908)
- Balavi, M., Dashti, H., & Mir Ghasemi, J. (2023). Examining the key propositions of the Constitution of the Islamic Republic of Iran in compliance with the model of good local governance. *Political Sociology of Iran*, 5(11), 6120-6147. (In Persian) doi: [10.30510/psi.2022.336715.3318](https://doi.org/10.30510/psi.2022.336715.3318)
- Baradaran Khanian, Z., Azari, Z., & Asgharpur, H. (2024). Investigating the Indicators of Good Urban Governance with an Emphasis on Smartness (Case study: Tabriz metropolis). *Geography and Development*, 22(75), 193-219. Doi: [10.22111/gdij.2024.46278.3560](https://doi.org/10.22111/gdij.2024.46278.3560)
- Bevir, M. (2012). *Governance: A very short introduction*. OUP Oxford.
- Dhaoui, Iyad. (2019). Good governance for sustainable development. Munich Personal RePEc Archive. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/92544/>.
- Farahmandnia, A., & Bayati, P., & Khademi Noushabadi, S.M. (2024). Popularization of government functions with emphasis on the intellectual system of the Supreme Leader. *Iranian Public Administration Studies (JIPAS)*. 10(2), 11-36. (In Persian)
- Gaghman, A. (2020). The Importance of Good Governance on Achieving Sustainable Development Case Study: Yemen. *KnE Social Sciences*, 170-192. DOI: [10.18502/kss.v4i1.5987](https://doi.org/10.18502/kss.v4i1.5987)
- Gholandarian, E., & Soltani, S. (2023). A meta-study of scientific research in the field of urban governance in Iran. *Urban and Rural Management*, 21(69), 41-53. (In Persian)
- Gisselquist, R. M. (2012). *Good governance as a concept, and why this matters for development policy* (No. 2012/30). WIDER Working Paper.
- Islami, I., & Islami, I. (2022). Analysis of adaptability the indigenous knowledge of water management with the indicators of good governance in the process of sustainable development (Stakeholders of Abarsaj village in Semnan province). *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 29(3), 241-250. (In Persian) <https://doi.org/10.22092/ijrdr.2022.127637>
- Jazini Dorcheh, R., Manzari Tavakoli, A., Pourkiani, M., & Salajeghe, S. (2022). Characteristics of good governance and good citizenship with emphasis on the role of different ethnicities. *Political Sociology of Iran*, 5(9), 675-689. (In Persian) Doi: [10.30510/psi.2022.292730.1904](https://doi.org/10.30510/psi.2022.292730.1904)
- Keping, Y. (2018). Governance and good governance: A new framework for political analysis. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 11(1), 1-8. DOI: [10.1007/s40647-017-0197-4](https://doi.org/10.1007/s40647-017-0197-4)
- Khazaei, K., & Hosseini, S. A. (2024). *I am the mayor*. Tehran Urban Planning and Research Center. (In Persian)
- Khosravipour, B., Khosravipour, E., & Teymouri Koohsar, Z. (2023). The role of good governance in rural management. *Journal of Science and Engineering Elites*, 7(6), 89-99. (In Persian)
- Kurkela, K., Kork, A. A., Jäntti, A., & Paananen, H. (2023). Citizen participation as an organisational challenge in local government. *International Journal of Public Sector Management*, 37(1), 124-140. <https://doi.org/10.1108/IJPSM-08-2022-0179>
- Madhu, P. (2005). What is good governance? *Trade Union*, 1(1), 1-6. DOI: [10.2139/ssrn.1766267](https://doi.org/10.2139/ssrn.1766267)
- Mahmoodi, A., Habibi, A., & Jemrasi, D. (2022). The Role of People's Participation in the Evolution of Governance. *Journal of Exalted Governance*, 2(4), 31-46. (In Persian)
- Michels, A., & De Graaf, L. (2010). Examining Citizen Participation: Local Participatory Policy Making and Democracy. *Local Government Studies*, 43(6), 477-491. DOI: [10.1080/03003930.2017.1365712](https://doi.org/10.1080/03003930.2017.1365712)
- Midari, A., & Khairkahan, J. (2004). *Good Governance as the Foundation of Development*. Tehran: Majlis Research Center Publications. (In Persian)
- Mirbagheri, S. M., & Abdi, E. (2022). *Conceptualization of Participatory Governance*. Tehran: Iran: Majlis Research Center. (In Persian)
- Mirzaei, M., & Mohammadzadeh, M. (2013). The Study of the Effective Factors on Citizens'

- Satisfaction from the Urban Streets, and the Relationship between These Factors and Social Capitals (Case Study; 5-Azar St., Gorgan City). *Urban Ecology Research*, 4(8), 67-80. (In Persian) dor: [20.1001.1.25383930.1392.4.8.4.3](https://doi.org/10.1001.1.25383930.1392.4.8.4.3)
- Mohammadzadeh, A., Pirannejad, A., & Mokhtarianpour, M. (2021). Analysis of the Concept of Citizen Participation: Towards Theoretical Organizing. *Public Administration*, 13(3), 478-505. (In Persian) Doi: [10.22059/jipa.2021.318539.2900](https://doi.org/10.22059/jipa.2021.318539.2900)
- Nabaviyan Hamzeh Kalaei, S. M. R., Bagherzadeh, M. R., Jafari Kolarijani, A., Tabari, M., & Bagherzadeh, M. S. (2022). Design and validation of an indigenous model of good governance based on religious teachings with a mixed approach. *Socio-Cultural Strategy*, 11(1), 81-113. (In Persian) Doi: [10.22034/scs.2022.144326](https://doi.org/10.22034/scs.2022.144326)
- Naderi Ghomi, M. M. (2011). Good governance; introduction and brief review. *Journals of Islam and Management Research*, 1(1), 69-93. (In Persian)
- Nematollahi, H., Ahmadi, H., & Asadolahidehkordi, E. (2022). Phenomenology of barriers to participatory governance in educational and research institutions. *Strategic Studies of public policy*, 12(44), 189-164. (In Persian) doi: [10.22034/sspp.2022.553544.3193](https://doi.org/10.22034/sspp.2022.553544.3193)
- Nguyen, T. T. U., Nguyen, P. V., Huynh, H. T. N., Vrontis, D., & Ahmed, Z. U. (2024). Identification of the determinants of public trust in e-government services and participation in social media based on good governance theory and the technology acceptance model. *Journal of Asia Business Studies*, 18(1), 44-61.
- Parvaneh, M. (2020). Analysis of citizen participation in urban design process. *Journal of New Research Approaches in Management and Accounting*, 9(69), 1-144. (In Persian)
- Perghan, V., Yaghobi, N. M., & Keikha, A. (2022). Identifying and Prioritization of Good Governance Effective Factors Focused on a Sustained Development Approach. *Public Management Researches*, 15(55), 93-123. (In Persian) doi: [10.22111/jmr.2022.40358.5640](https://doi.org/10.22111/jmr.2022.40358.5640)
- Peyghan, V., Yaghobi, N. and keikha, A. (2022). Measuring and Validate Good Governance Model with Sustainable Development Approach (Case Study: Sistan and Baluchestan Province). *Journal of Iranian Public Administration Studies*, 5(2), 117-138. (In Persian) doi: [10.22034/jipas.2022.332120.1366](https://doi.org/10.22034/jipas.2022.332120.1366)
- Rahmati, M., & Mohammadi, Ch. (2023). Spatial analysis of social capital indicators from the perspective of citizens of the four regions of Ardabil City. *Urban Ecology Research*, 15(2), 103-122. (In Persian) Doi: [10.30473/grup.2023.61183.2662](https://doi.org/10.30473/grup.2023.61183.2662)
- Ramzy, O., El Bedawy, R., Anwar, M., & Eldahan, O. H. (2019). Sustainable development & good governance. *European Journal of Sustainable Development*, 8(2), 125-125. <https://doi.org/10.14207/ejsd.2019.v8n2p125>
- Sandelowski, M., & Barroso, J. (2006). *Handbook for synthesizing qualitative research*. Springer Publishing Company.
- Shiani, M., Razavi El Hashem, B., & Delpasand, K. (2012). A Study of Social factors influencing citizens' participation in management of urban affairs of Tehran. *Motaleate Shahri*, 2(4), 215-240. (In Persian)
- United Nations ESCAP. (2009). *What is Good Governance?*. Retrieved from <https://www.unescap.org>
- Woods, N. (2000). The challenge of good governance for the IMF and the World Bank themselves. *World development*, 28(5), 823-841. [https://doi.org/10.1016/S0305-750X\(99\)00156-4](https://doi.org/10.1016/S0305-750X(99)00156-4)
- World Bank. (1992). *Governance and Development*. Retrieved from <https://documents.worldbank.org>
- Yegangi, K., & Bigli, A. (2019). Conceptual model of good governance. *Quarterly Journal of Management Sciences Research*, 2(5), 81-75. (In Persian)
- Yousaf, M., Ihsan, F., & Ellahi, A. (2016). Exploring the impact of good governance on citizens' trust in Pakistan. *Government Information Quarterly*, 33(1), 200-209. <https://doi.org/10.1016/j.giq.2015.06.001>
- Zali, N., Mehdi, A., Toorani, A., & Mahdian Bahnamiri, M. (2013). An analysis of the performance of urban management in Mahabad city from the perspective of citizen participation and satisfaction. *Urban Ecology Research*, 4(8), 27-44. (In Persian) Dor: [20.1001.1.25383930.1392.4.8.3.2](https://doi.org/10.1001.1.25383930.1392.4.8.3.2)
- Ziari, K., Nikpay, V., & Hosseini, A. (2013). Measurement the Level of Citizen Participation in Urban Management Based on Urban Good Governance: A Case Study for Yasouj. *Housing and Rural Environment (HRE)*, 32(141), 69-86. (In Persian)